

Vandkunsten

erfaringer med at bygge for fællesskabet

Indhold

1. **Vandkunsten** / vi bygger videre på en fortællning
2. **Tilgang** / om at skabe rum for fællesskab
3. **Eksempel** / tilgang og metode gennem relevante referencer
4. **Tanker** / for jeres fortsatte arbejde

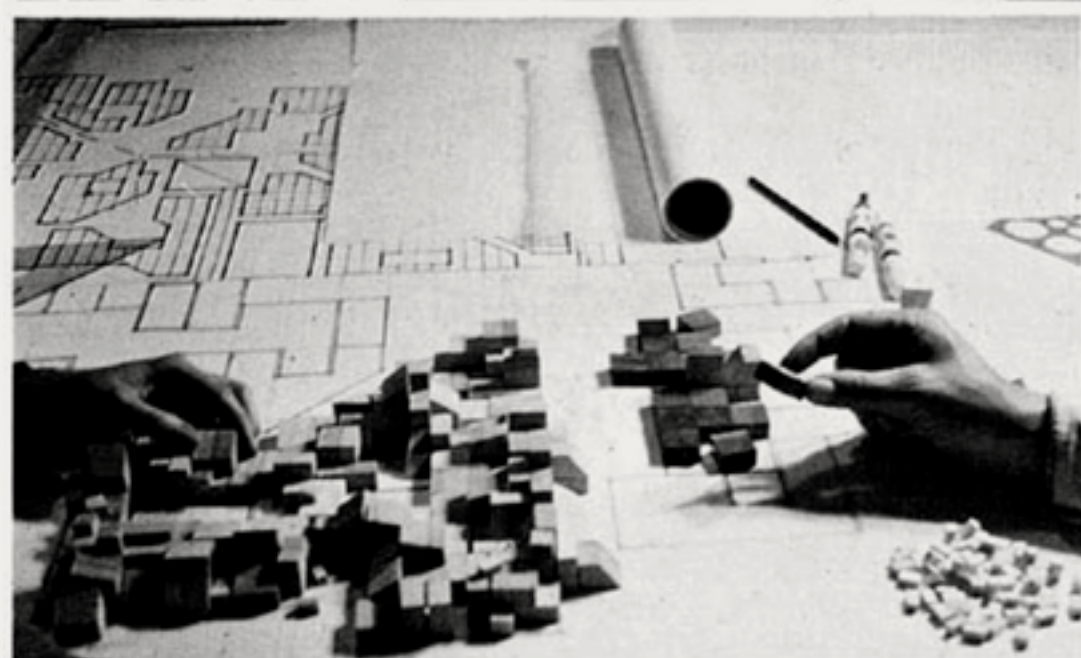
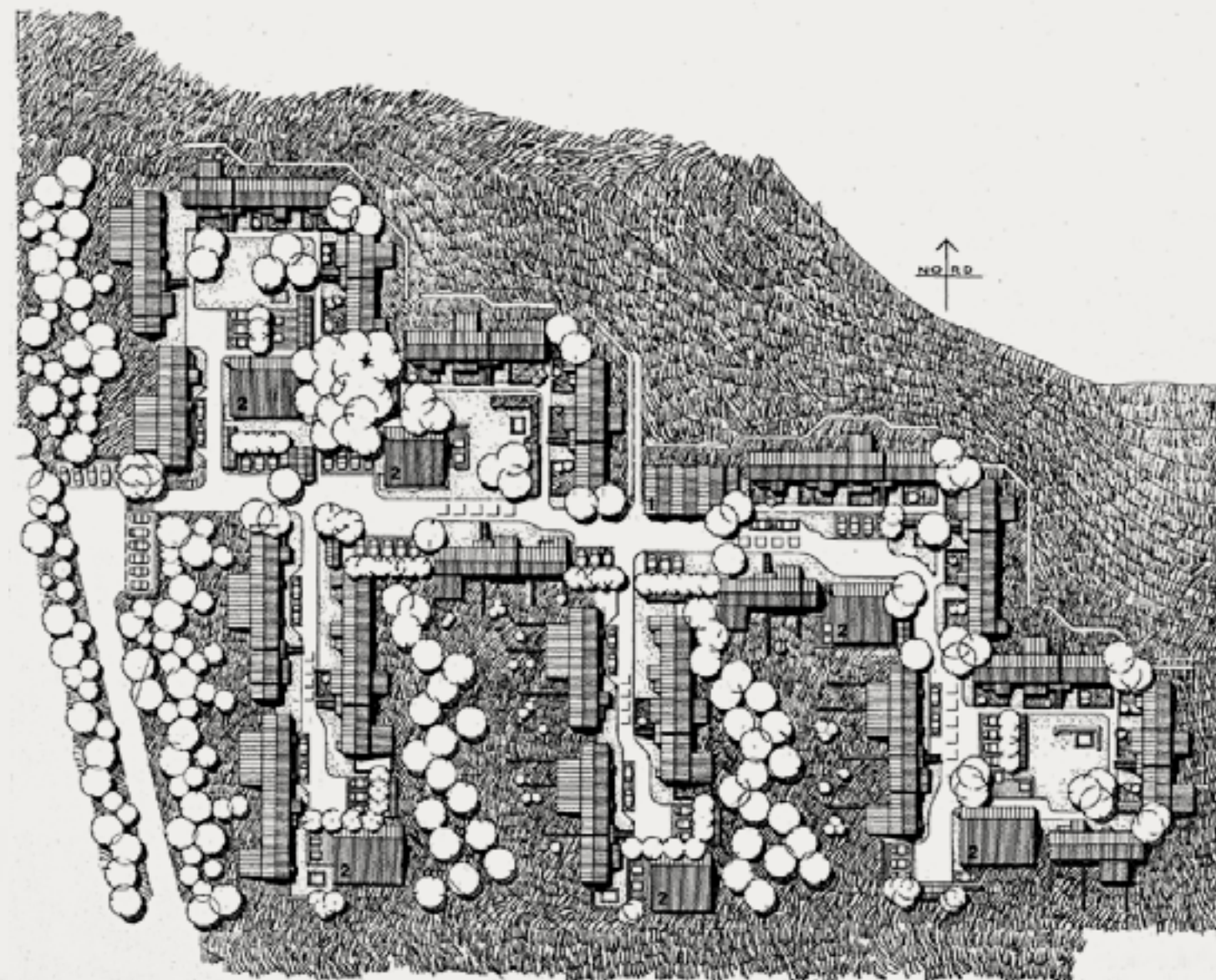

Tegnestuen 1

Intro / vi bygger videre på en fortælling

Tegnestuen Vandkunsten 1970 -

Problemställningen er fortsatt aktuell..

1970

2020

Bofællesskab / tidslinje

1978-2023

Tilgang

2

Tilgang / at forelske sig i det givne

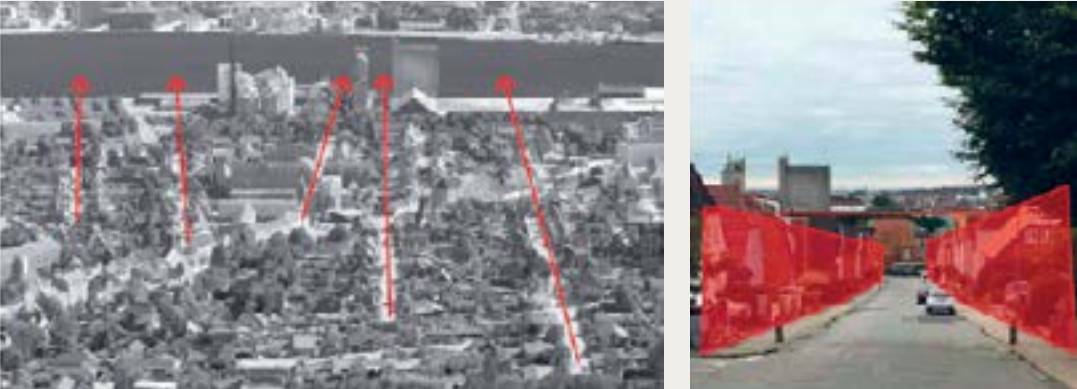
Stedsspecifikke planer

→ At forelske sig i det givne

Arbejdet med de store helhedsplaner; og mere konkret, bebyggelsesplanerne, har gennem alle årene været et af tegnestuens kerneområder. Der kan trækkes en direkte linje fra tegnestuens første planer i Projekt 35 og i Tinggården i Herfølge, til de mange efterfølgende præmierede byplaner fra Kløvermarken over City in Between til Arenakvarteret i Ørestaden og den store udviklingsplan for Køge Kyst, og frem til det seneste 1. præmieprojekt i Odense Havn. Fokus er gennem årene flyttet fra forstaden og de store tæt-lav-bebyggelser til egentlig byudvikling i både de stationsbårne købstæder og de store byer.

Uanset skala har tegnestuen altid arbejdet, og gør det stadig, med udgangspunkt i det stedsspecifikke. Analysen af den givne kontekst indebærer for os en uhierarkisk læsning af stedet, en ligeværdig aflæsning af bygninger, landskab, historie, funktionalitet og den faktiske udfoldelse. Et udgangspunkt, der ophæver den traditionelle adskillelse mellem natur og kultur og snarere betragter alle tilstedeværende elementer som en del af vores natur/kulturgrundlag. Alle elementer får betydning for den arkitektoniske idé og skaber den enkelte plans historie.

Stigsborg, Aalborg - 2017

Hvis planerne skal have identitet, substans og sær egenhed og samtidig være tilstrækkelig robuste, er det nødvendigt at forelske sig i de givne betingelser; så alle relationer, forskelligheder og muligheder udfoldes i dialog med programmet.

De mange lag af hierarkier; typologier; overgange, skalaspring, trafik, parkering, funktioner; historie, privat og offentligt liv skal sammenbringes og give næring til en klar og veldefineret arkitektonisk rumlig struktur.

De senere år har den økonomiske realiserbarhed fået større og større fokus. Det medfører ofte en relativ høj bebyggelsesprocent med deraf afledte krav til parkering. Vi tager det med som parametre, der skal håndteres på lige fod med alle andre.

På Kløvermarken er det den store grønne flade med fodboldbanerne og sporten, der samler planen og afstedkommer stor variation i de foreslåede bygningstypologier; der alle tager 'farve' af de tilstødende bydele. Der er på den måde ikke tale om en formel formmæssig stiløvelse, snarere en identitetsøvelse med afsæt i det eksisterende.

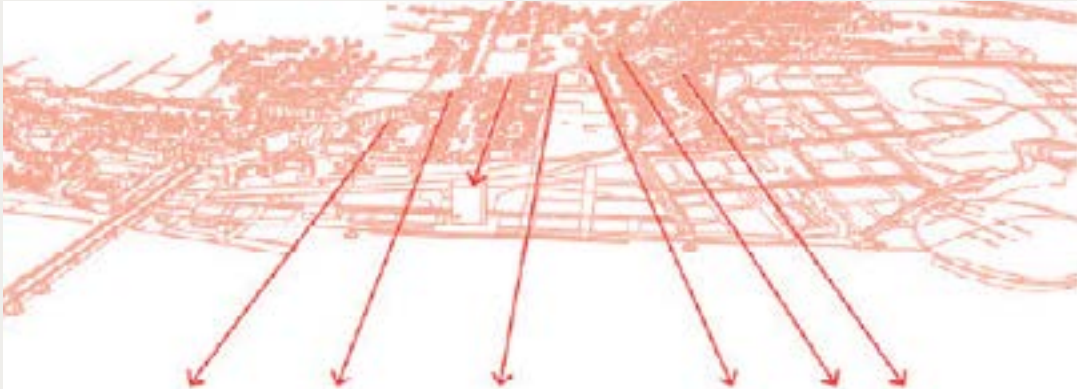
Kløvermarken - 2008

Kløvermarksprojektet viser en metode, der handler om, at leve sig ind i et sted, forstå det og drømme om hvad det kan blive til. Den balancerer mellem det store greb, der åbner området op, til de små fortællinger og lag, der fortæller om kvarterer; særegne bymiljøer; skæve boligtyper og små intime havnemiljøer.

I Køge kyst er planen baseret på en indlevet analyse af den eksisterende bys skala, som vi kaldte 'Køgeskala'. Det er en læsning af byens grundrum - den måde stræderne knækker på, de skæve gavle på de gamle købstadshuse og byrummenes indbyrdes hierarkier: Køgeskala er blevet et narrativ i projektet, der tvinger tegnestuen til at gentænke begrebet variation. Begrebet har udviklet sig til et værktøj, som hele tiden minder om hvilke motiver, der er vigtige når der bygges nyt og det binder; på den måde, ny og gammel by sammen.

Strædet i Køge - 2015

Odense Havnby

På Ny Ellebjerg Station er det jernbanerne og de historisk bevaringsværdige og tunge rødstenshuse, der sammen med en stor diversitet i programmerne er grundstenen. Projektet er ikke med i bogen, men idéen ses i illustrationen.

I Arenakvarteret er kernen samspillet med fælleden og ønsket om, at skabe brugbare rum mellem husene, at udvikle tæt-lave boligkvaliteter i en stor tæthed, og derved skabe nye boligværdier i det samlede Ørestads tilbud.

På Frederiksberg Hospital handler det tilsvarende om at bevare og tage afsæt i en helt særegen historie. At bevare så meget som muligt og indskrive udviklingen i en tidsdybde - et potentiale, der er sjældent forekommende i moderne byudvikling.

Det seneste projekt til Odense Havn er et historisk og ambitiøst byudviklingsprojekt, der rummer et kæmpe potentiale for at blive det gode og bæredygtige eksempel. Fra sø- og skovområde, til industrihavn og stor arbejdsplads, til moderne blandet by- og boligområde for fremtidige generationer. De mange identiteter har, som i alle de andre projekter, hentet inspiration i det stedsilge potentiale.

De nævnte helhedsplaner er alle eksempler på en afkodning af stedet, der fastholder givne kvaliteter og oplagt tilfører de nye bydannelser indhold, mangfoldighed, historie og ikke mindst særegenhed. Projekterne lever, så at sige, af den modstand stedet og programmet i fællesskab giver - og tilstræber modstanden som en positiv kraft, der muliggør implementering af nye historier og bekender sig til både foranderlighed og genanvendelse.

Havnevejen Islands Brygge - 2015

Udgangspunktet for de foreslåede bygningstypologier bliver en kombination af det stedsspecifikke og det 'ideelle' - drømmen om 'den gode bolig' og 'den gode by'. Drivkraften er således ikke forestillingen om en ideel typologi, som for eksempel, karréen, den modernistiske 'stang' eller for den sags skyld rækkehuset og det tæt-lave - snarere ønsket om, at afsøge nye sammenstillingsmuligheder, der kan understøtte en helhedsplansidé og herigennem tilføre forståeligt liv og indhold på alle niveauer i planen.

I arbejdet med helhedsplanerne er tegnestuens raison d'être, at insistere på et klart fysisk afsæt. Det handler om, at formulere et helhedsgreb med udgangspunkt i en læsning af stedet, de tekniske forudsætninger og en dyb interesse for, hvem der skal bo og bruge de byer vi tegner på Vandkunsten.

Tilbage til Tinggården. I Tinggården opstår rammerne for det sociale fællesskab omkring en veldefineret rumlig struktur; konkretiseret i en lang række overgangszoner mellem det private og det offentlige areal. Et tema, der i alle årene har været drivende for tænkningen i de store planer - koblingen mellem det helt nære og de overordnede greb.

Det samme gælder i Byhusene på Islands Brygge hvor vi genopfinder byggeforeningshuset i en tæt og kompakt struktur; der i tæthed svarer til Københavns karrébebyggelser; men tillader boliger, der alle har en relation til gadeplan og samtidig rummer en serie af varierede udeopholdsmuligheder i flere niveauer og mod flere verdenshjørner. Fællesskabet opstår primært i gaderne, der er bilfri.

Planer: store som små, er planer, der ender med at skulle indtages af mennesker - ikke studeres af havmåger: De skal være robuste og foranderlige over tid og samtidig i stand til at fastholde en stærk egenidentitet.

I det perspektiv kan der næsten ikke være for mange lag af hierarkier; typologier; skalaspring, overgange og rumlige oplevelser - væsensindholdet i den smukke og bæredygtige planskitse. For smuk og velkomponeret skal planen være - ganske som de huse, Vandkunsten tegner:

Pernille Schyum Poulsen, Jan Albrechtsen og Morten Dam Feddersen 2023

Tilgang / rum læses i øjenhøjde

Rum

→ I øjenhøjde

I en god plan hænger det hele sammen fra helhed til detalje. Vandkunsten tænker ikke landskabet som en særskilt disciplin – det er en naturlig del af projektet. Lige fra parkeringspladsen og stien til tagudhænget og facadens rytme og komposition. Det som giver bebyggelsen identitet er den rumlige sammenhæng og flowet gennem planen. Hvad nytter et smukt, velproportioneret hus, hvis parkeringspladsen er grim og omgivelserne tarvelige. En smuk, gennemarbejdet bygning kan ikke fikse et dårligt grundrum – til gengæld kan grundrummet give stor kvalitet til enkelte bygninger:

Vandkunstens byplanlægning er tæt knyttet til denne forståelse for landskab, bebyggelse og rum. Den overbevisende sammenhæng fra byudviklingsplan helt ned til den enkelte bolig bygger på tegnestuens tradition for; at tænke bygning og landskab sammen. De bedste planer er der, hvor indlevelse og fornemmelse for stedet kommer så tydeligt frem, at man næsten kan gå rundt i planen. Her stiller jeg cyklen, her sætter jeg mig i solen og der er udsigten...

Et vigtigt element i arbejdet med planlægning hos Vandkunsten er opmærksomheden på grundrummene. Opmærksomheden på udformningen af de fysiske rum, overgange og kanter fylder meget i vores tilgang til de små, såvel som de store, planer:

Tre Gudon, Viken 2001

Byplanlægning handler ikke om arkitekturen – men om rum.
Strædet i Køge – 2021

Balancen i Ry – 2020

Bispevika i Oslo – 2020

'Landskabet har altid haft en afgørende betydning for bebyggelsernes udformning'

Michael Sten Johnsen, Vandkunsten

Vores mangeårige arbejde med boliger, bebyggelsen, landskaber og byplaner smitter af på hinanden og giver en opmærksomhed på, hvordan delelementerne påvirker hinanden. Vi tegner aldrig en helhedsplan uden at være i øjenhøjde med den.

Vi bruger det byggede og det landskabelige til, i dialog med hinanden, at skabe rum i menneskelig skala. Vi arbejder integreret med det byggede og det landskabelige, så der skabes varierede rum og forløb, der naturligt initierer fællesskaber og sociale møder.

Vi arbejder ofte i kontraster mellem det urbane og det landskabelige. I et stræde ligger hovedvægten, eksempelvis, på det urbane, det kantede og belagte, men aldrig uden et møde med et landskabeligt rumdannende element.

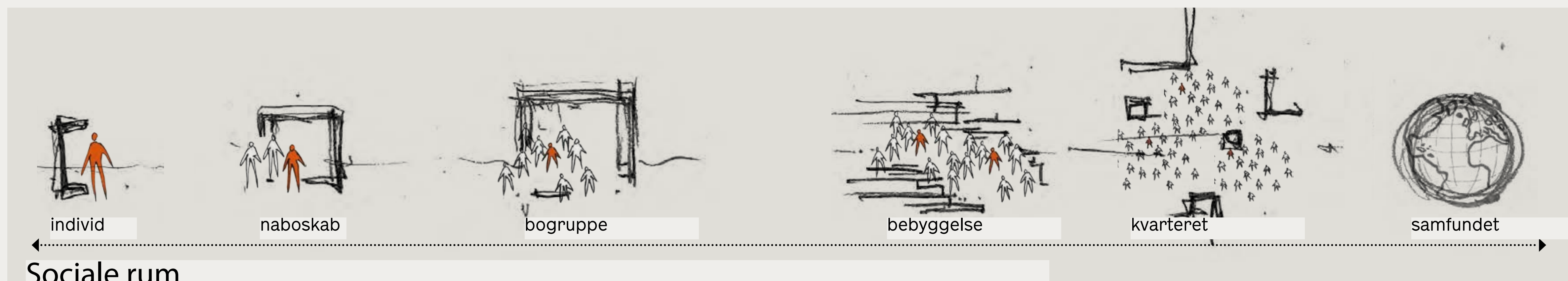
Tilsvarende lægger en bebyggelse sig måske blødt på langs eller tværs af de topografiske linjer for, at understrege det pågældende landskabs større træk.

Med andre ord zoomer vi hele tiden ind og ud i skala – fra de store overordnede greb til de helt nære rum og møder, i arbejdet med helhedsplanerne.

Hestra, Borås i Sverige - 1992

Tilgang / Meningsfulde og letforståelige hierarkier

”Från individ till gemenskap” är den metod vi använder för att arbeta med människors behov för att skruva upp och ner för den sociala gemenskapen i vardagen. När man som vi gör, alltid arbetar med densitet och gemenskap, är det essentiellt att det skapas plats för att dra sig tillbaka, att kunna sitta i utkanten och följa med i begivenheterna, att känna sig som en del av något utan att vara mittpunkt, att kunna vara privat även om man är en del av ett större sammanhang.

Uppmärksamheten på detta gör sig gällande, oavsett om vi jobbar med städer och stadsplanering, stadsrum, byggnader eller bostäder.

Tilgang / tiden som tilgang!

Vi skal bevare og transformere - også det grimme

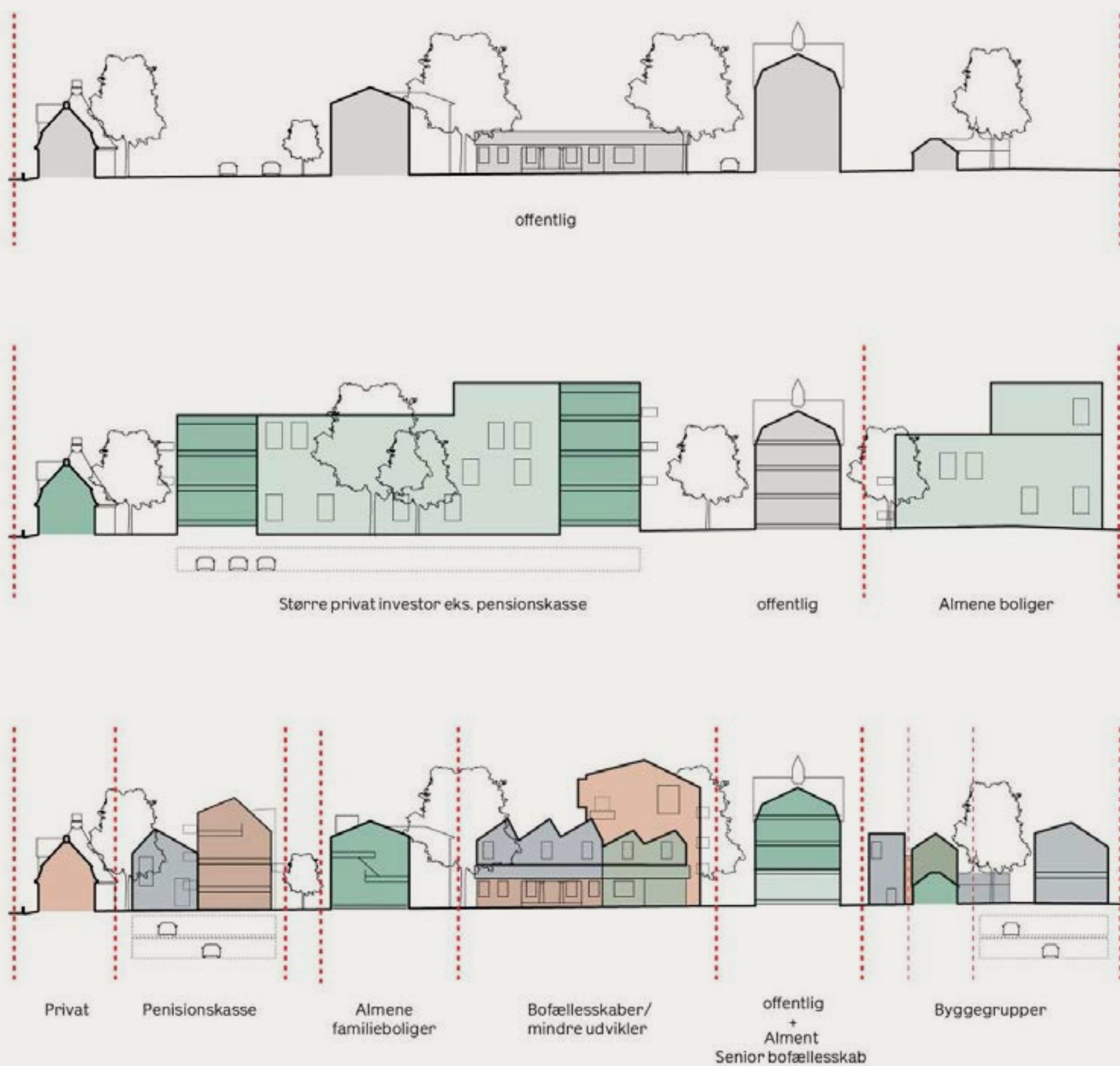

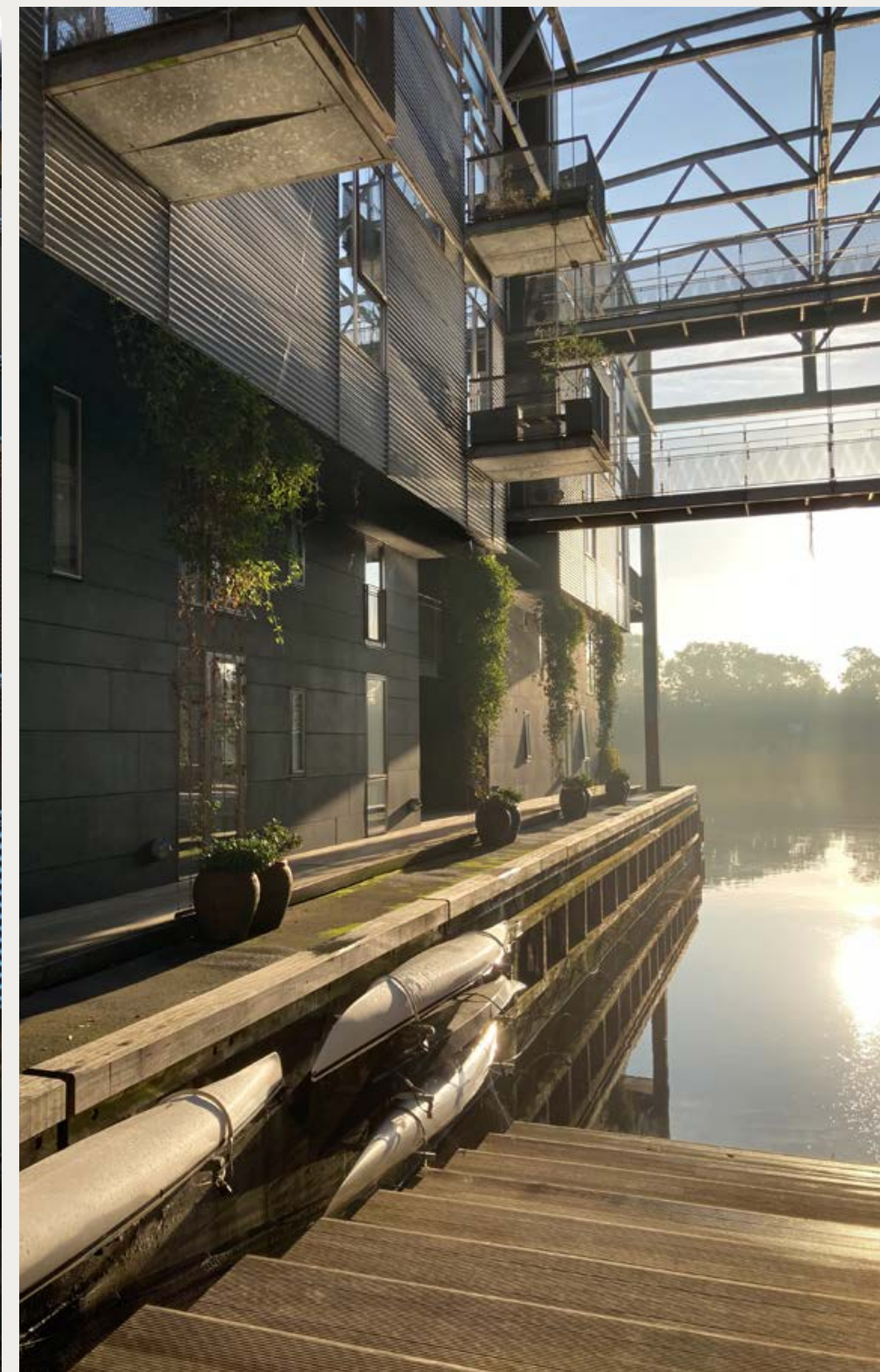
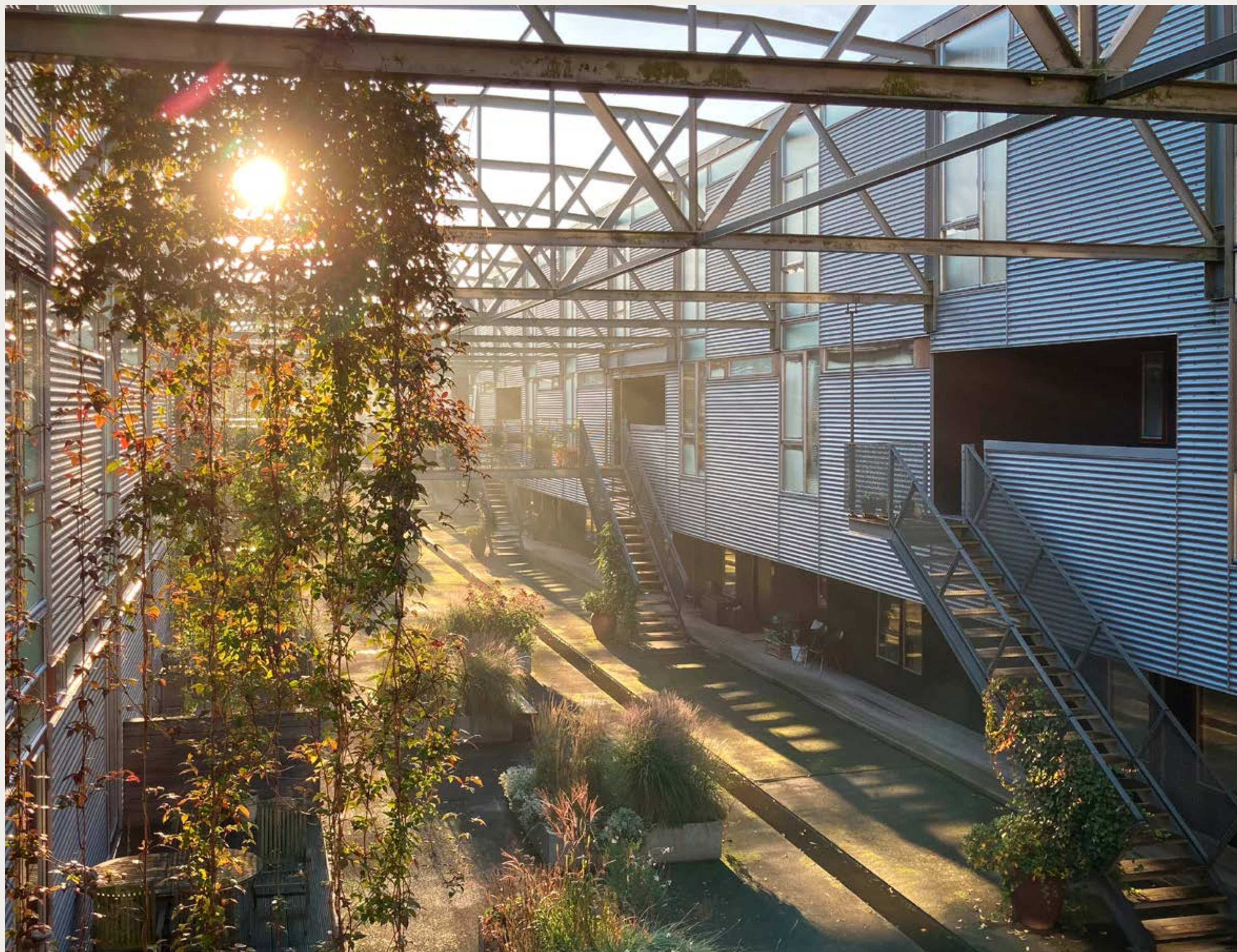
Without beauty, no sustainability.

Tilgang / hvile i kompleksiteten

Mangfoldighed giver en højere kompleksitet - dyrk den!

5 strategier

1. Stedspæcifikke projekt,

at forelske sig i det givne.

2. Menneskelig skala,

rum læses i øjenhøjde.

3. Mangfoldighed og fællesskab,

variation! dyrk kompleksiteten og skab mangfoldighed

4. Tid som tilgang,

riv ikke ned - vi skal bygge videre på det der er - med det vi har

5. Omhyggelighed,

vær omhyggelig med dine valg, og læg omsorg i arbejdet

Eksempel

3

Balancen Ry

Projektnavn: Balancen Livsstilboliger 50+

Kategori: Bofællesskaber, Boliger, Træ

Bygherre: Pensiondanmark og Realdania (værdiprogram)

Beliggenhed: Kildedal i Ry

Bruttoareal: Boligareal: 2.605 m²

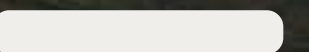
År: 2018 - 2021

Status: Udført (etape I)

Antal enheder: 33 i etape I og 68 i etape II

Fællesskab: 25 %

Bofællesskab / 2018-2021

Arkitektur / At bygge i landskabet

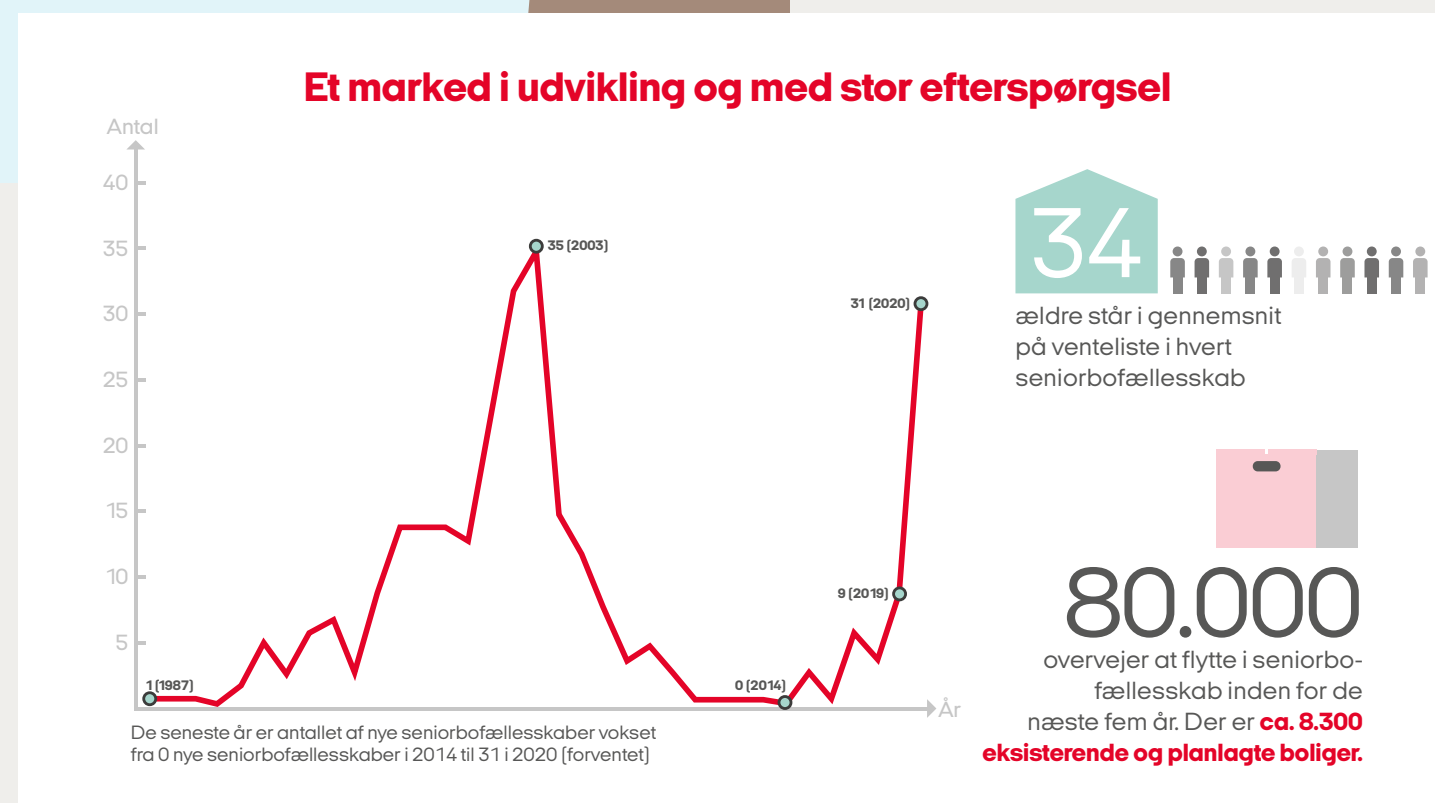
RealDania

/satsning på seniorbofællesskaber i 2016

RealDania

Over 100.000 ældre føler sig ufrivilligt ensomme og tallet vokser...

I kampagnen **Rum og fællesskaber for ældre** har RealDania taget pulsen på seniorliv og ensomhed i Danmark

Ældre og ensomhed

1/4 af alle danskere er i 2040 over 65

Økonomi
Ensomhed rammer særligt de økonomisk svage ældre. Blandt ældre med dårlig økonomi er 40% ensomme, mens kun 9% med god økonomi er ensomme

Sundhed
Ensomhed kan øge risikoen for blandt andet forhøjet blodtryk, søvnforstyrrelser og depression

40%

Seniorbofællesskaber

93% af beboerne i seniorbofællesskaber oplever øget livskvalitet

76% får bedre sociale relationer

69% er helt enige i at det har øget deres livskvalitet at flytte i seniorbolig

De filantropiske greb

1. Stimulere markedet gennem partnerskaber med private investorer
2. Stimulere markedet gennem partnerskaber med den almene boligsektor
3. Etablere et eksperimenterende eksempelbyggeri
4. Øge kendskab til og efterspørgsel på seniorbofællesskaber

Løsningsmodel

- Udvikling af fællesarealer delvist støttet af RealDania
- Byggeri finansieret af bygherre

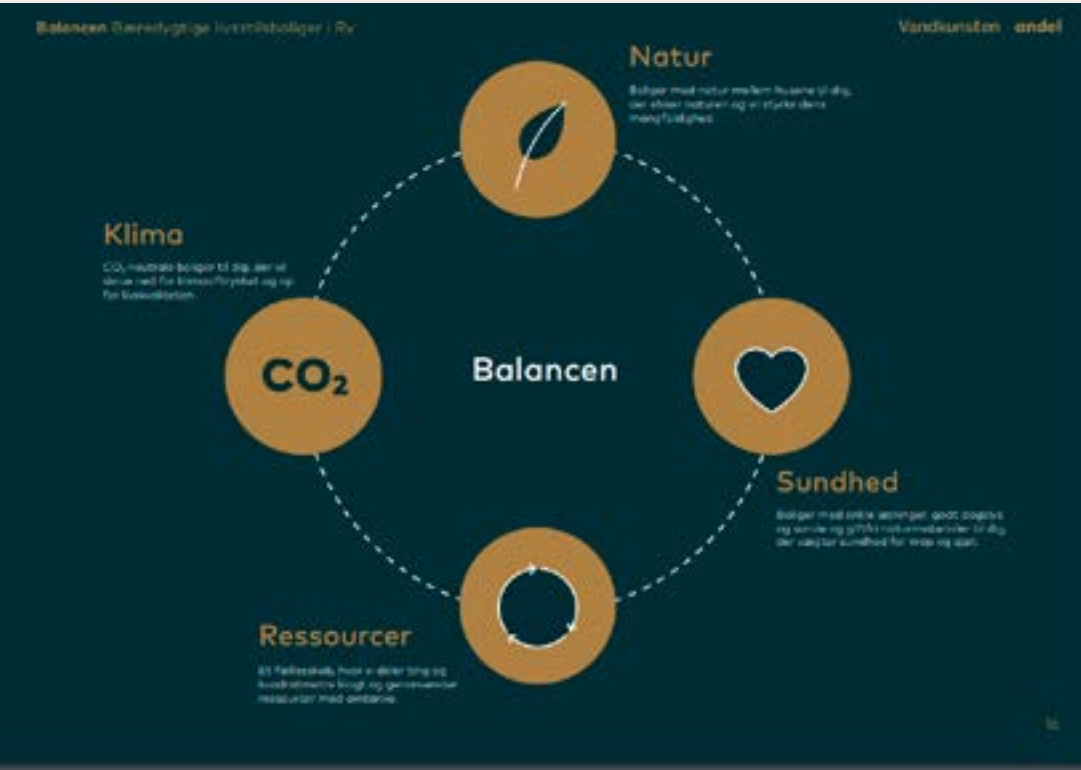
Balancen /

Proces og værdiprogram

Balancen er udviklet af PensionDanmark og Realdania, med hjælp af Tegnestuen Vandkunsten og Andel, i en åben dialogproces med borgerne i Ry.

Balancen er PensionDanmarks nye livsstilsboliger i Ry for voksne mennesker 50+, der ønsker at bo og leve bæredygtigt.

Ambitionen er at tage PensionDanmark fokus på at bygge bæredygtig et skridt videre. Målet vil være DGNB guld - men livsstilsboligerne i Ry skal også have en særlig bæredygtig profil og identitet. De bæredygtige valg skal ikke bare være målbare, men også mærkbare som umiddelbare sanselige kvaliteter i boligerne.

Balancen i Ry

/ Livsstilsboliger 50+, PensionDanmark

Bygherre / PensionDanmark, værdiprogram: Realdania
Areal / 2.965 m2 (etape 1, 33 boliger)+ 5.700 m2 (etape 2, 68 boliger)
År / Fase I 2018-august 2020 (opført)
Karakter/ lejeboliger

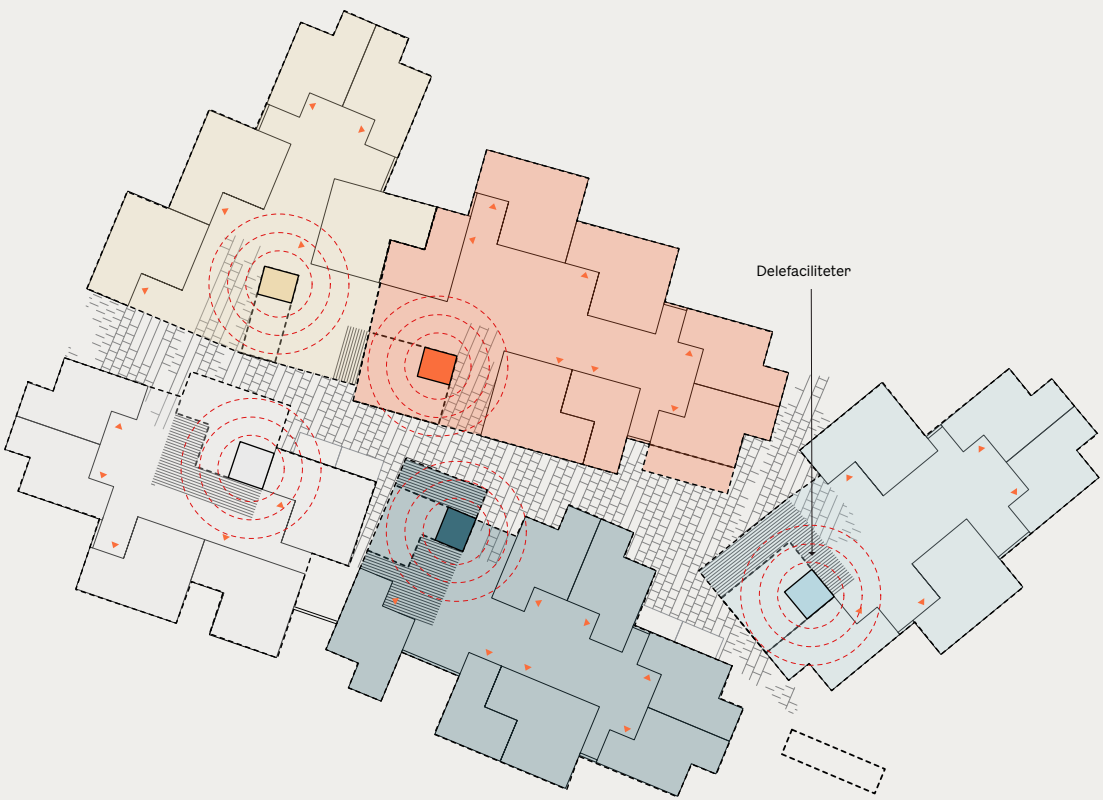

Strædet/ fællesfunktioner

Struktur / Grøn hierarki og bevægelse

Nærfællesskab _ Boligerne organiseres i nærfællesskaber om 3-6 boliger. Her deler man praktiske faciliteter som vaskemaskiner, sneskovle mv i et mindre rum der ligger som en del af det store fællesrum der ligger i direkte forbindelse med nærfællesskabet.

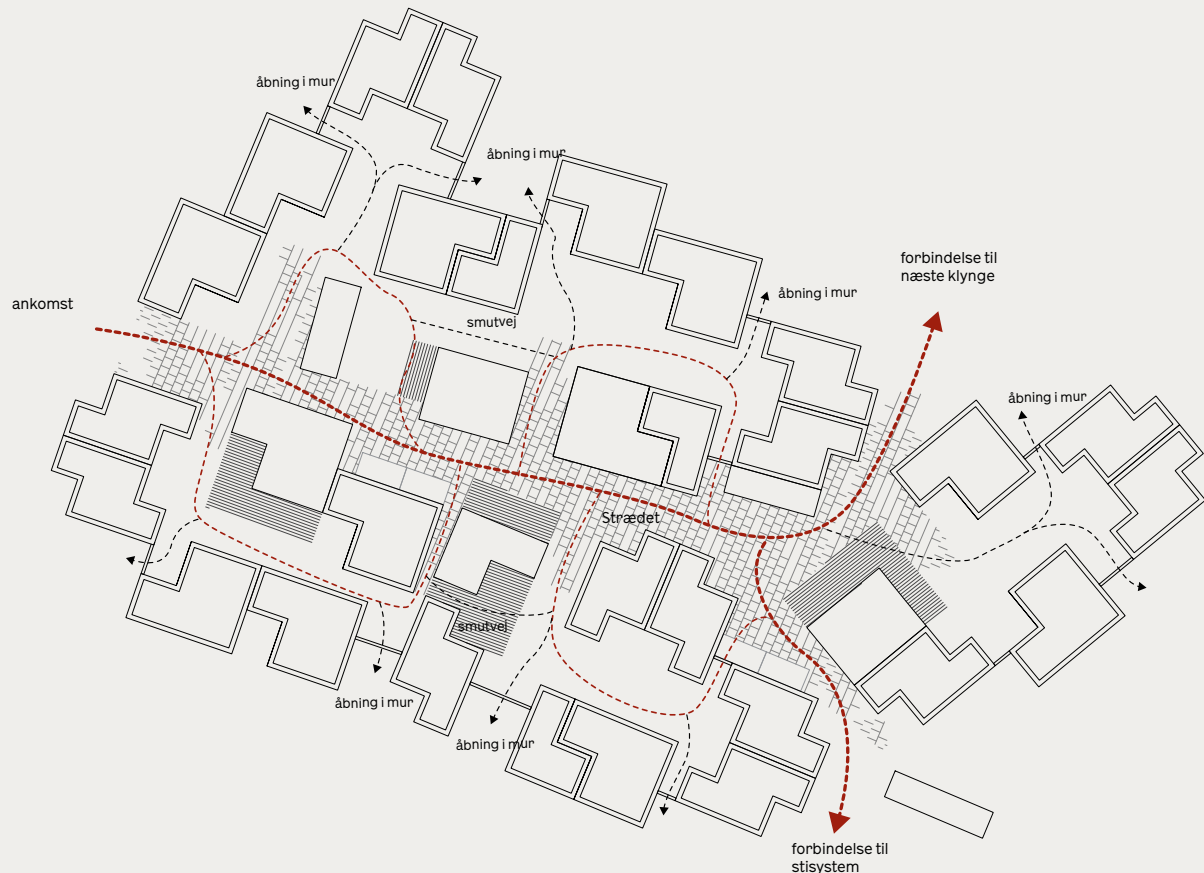
Nærfællesskab

Grøn struktur _ Mindre have-fællesskaber, tematiske frugthaver centreret om et nærfællesskab; de større arealer findes i den grønne kile

Bevægelse _ Man ankommer til bebyggelsen fra vejadgang og parkering i vest, via bebyggelsens hovedstræde, hvor alle fællesfunktioner er placeret. Herfra forbindes de 5 nærfællesskaber i sløjfer

Balancen i Ry

/ Struktur

Balancen er tegnet med henblik på at skabe et levende hverdagsfællesskab, hvor der er mange anledninger til at støde på hinanden og mange forskellige måder at få glæde af fællesskabet.

Grundtanken bag bebyggelsesplanen er, at man som beboer i Balancen altid passerer gennem det store fællesskab før man ankommer til sin bolig, der indgår i en mindre klynge af boliger, som indbyder til et nært nabofællesskab. Det betyder ikke, at man altid skal være sammen med andre før man kan være sig selv, men at man altid har fornemmelsen af at være del af et fællesskab og at fællesskabet altid er nærværende som en ressource, som man kan trække på efter behov.

Ankomst

Stor - fællesskab

Nær - fællesskab

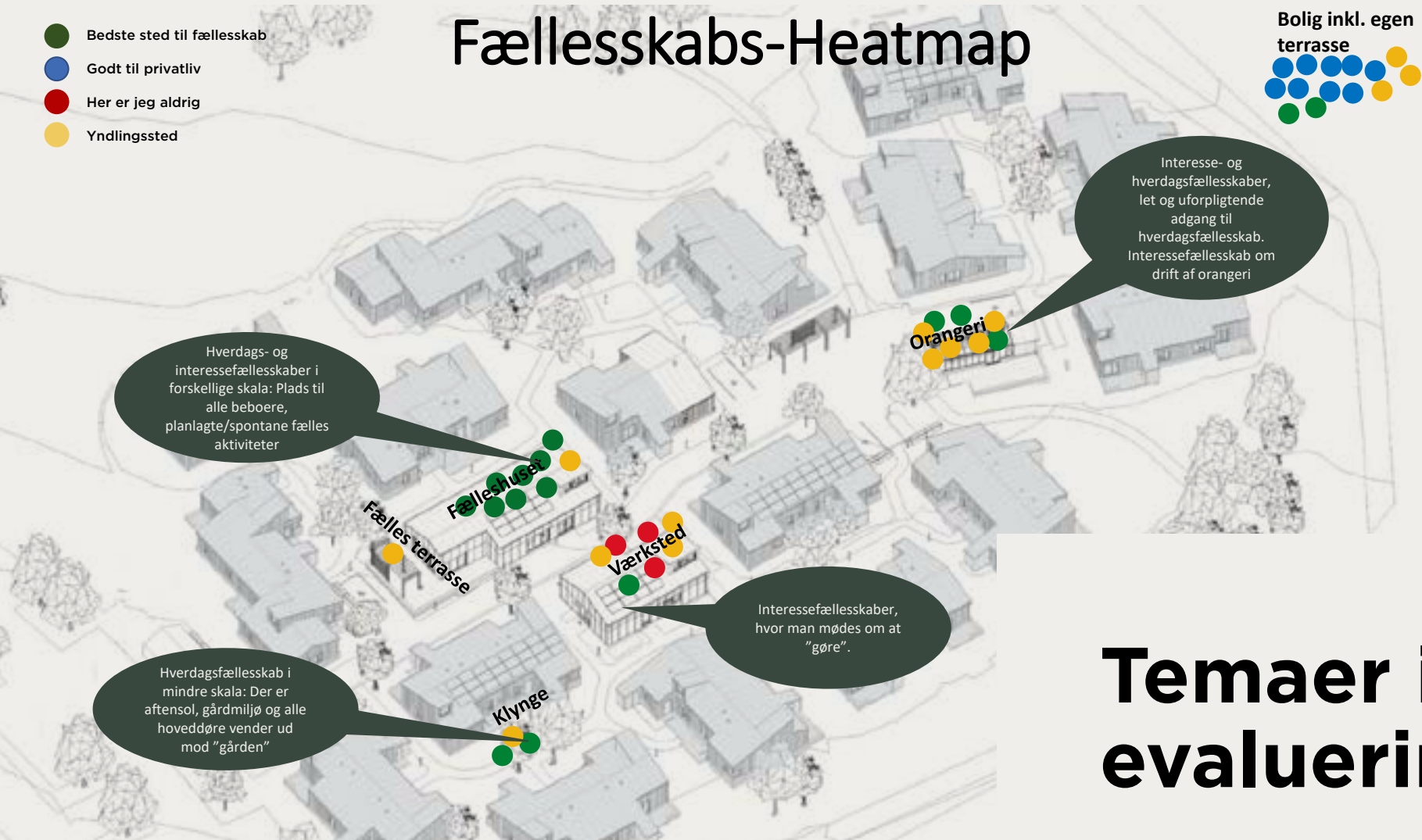
Hjem

Balancen i Ry

/ RealDania – Evaluering

Temaer i evalueringen

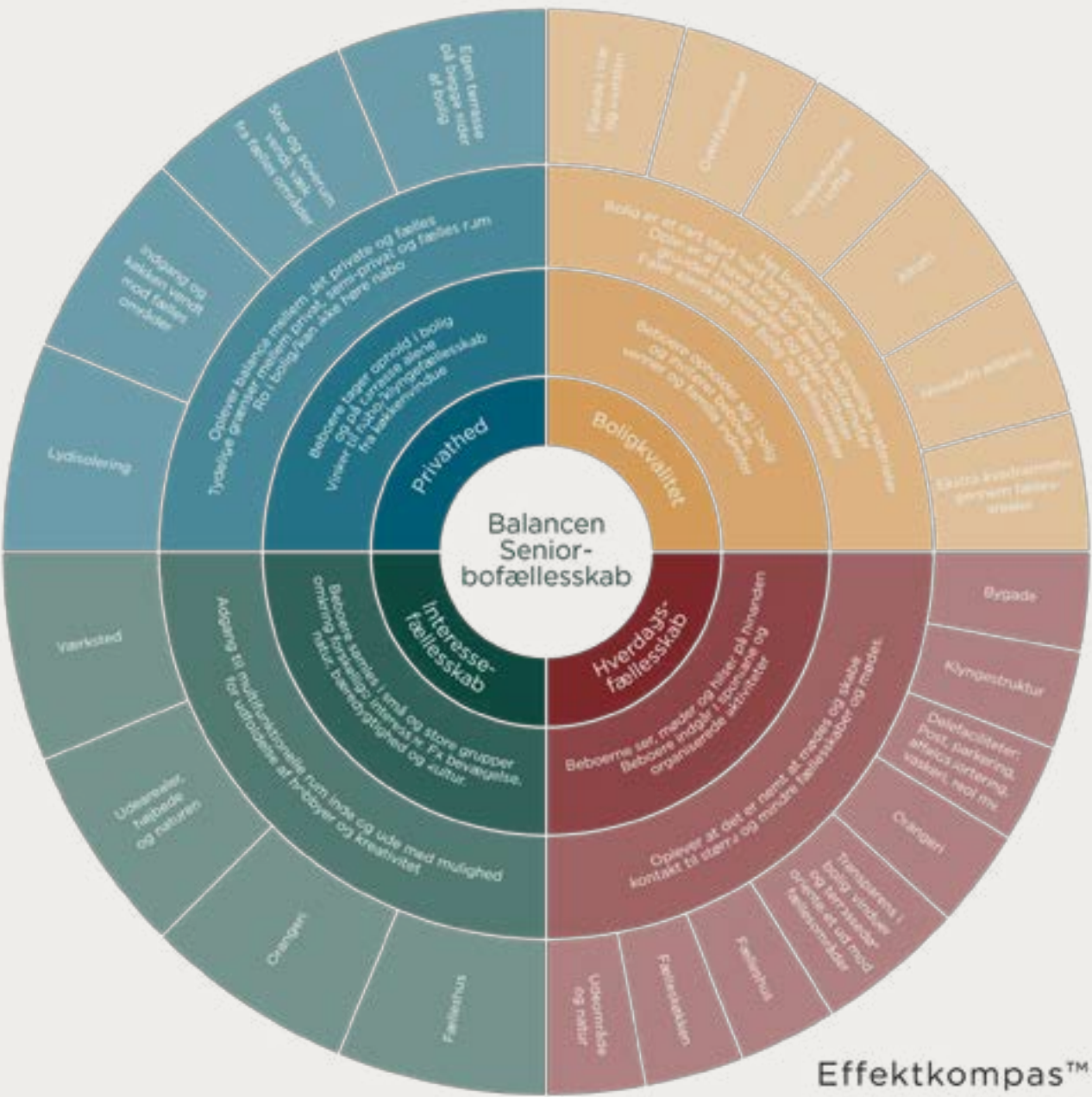
- AART har i evalueringen haft særlig fokus på følgende fire tematikker, der er centrale for Balancen:
- Hverdagsfællesskab
 - Interessefællesskab
 - Privathed
 - Boligkvalitet

I både den indledende arkitektoniske analyse og i analysen af den indsamlede data har vi anvendt AART's Effektkompas™. Kompasset viser sammenhængen mellem brugernes handlinger og oplevelser og de fysiske rammer, der består af en række arkitektoniske virkemidler.

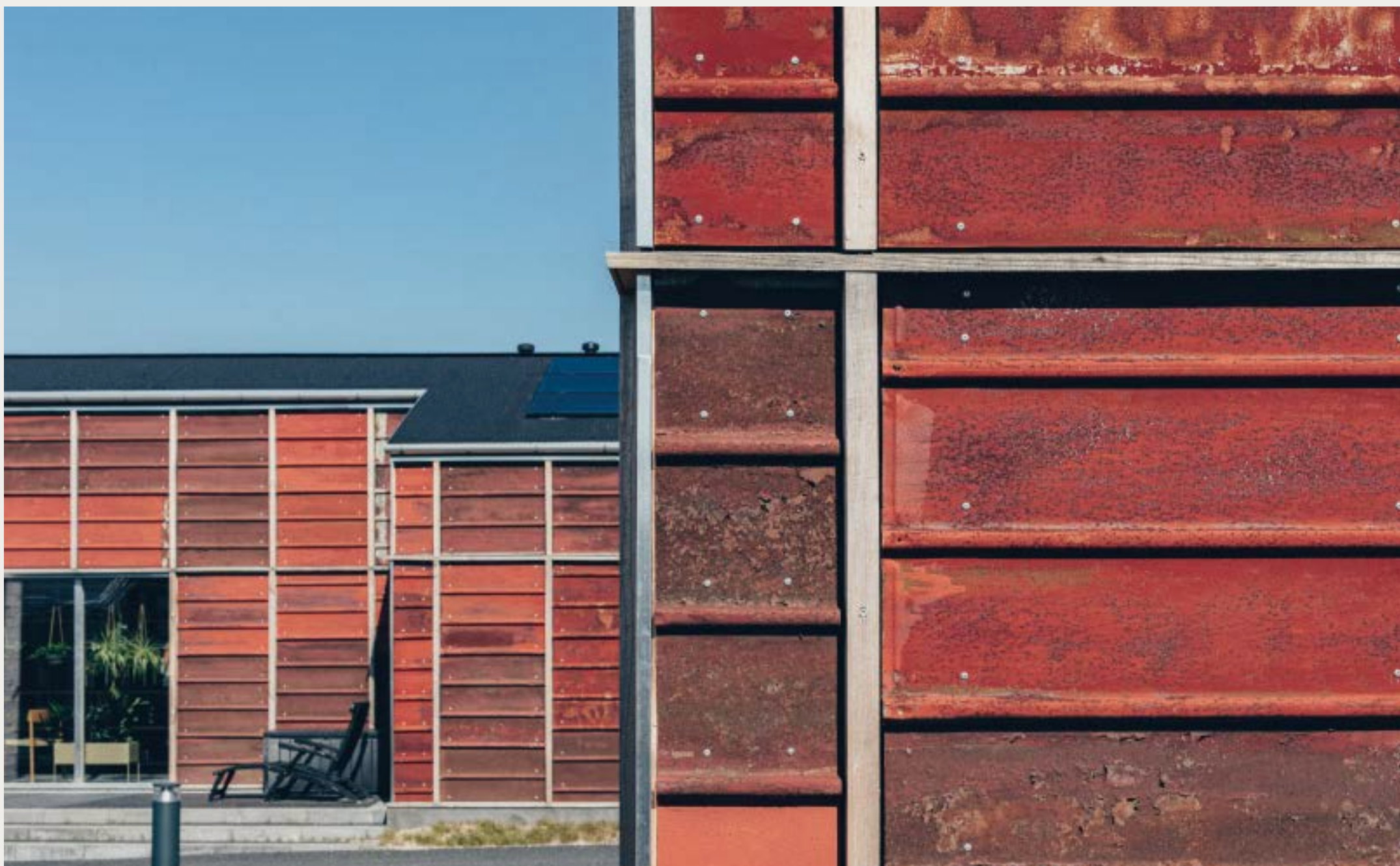
Arkitekturen understøtter forskellige fællesskaber

Arkitekturen i Balancen er i høj grad med til at understøtte forskellige former for fællesskab.

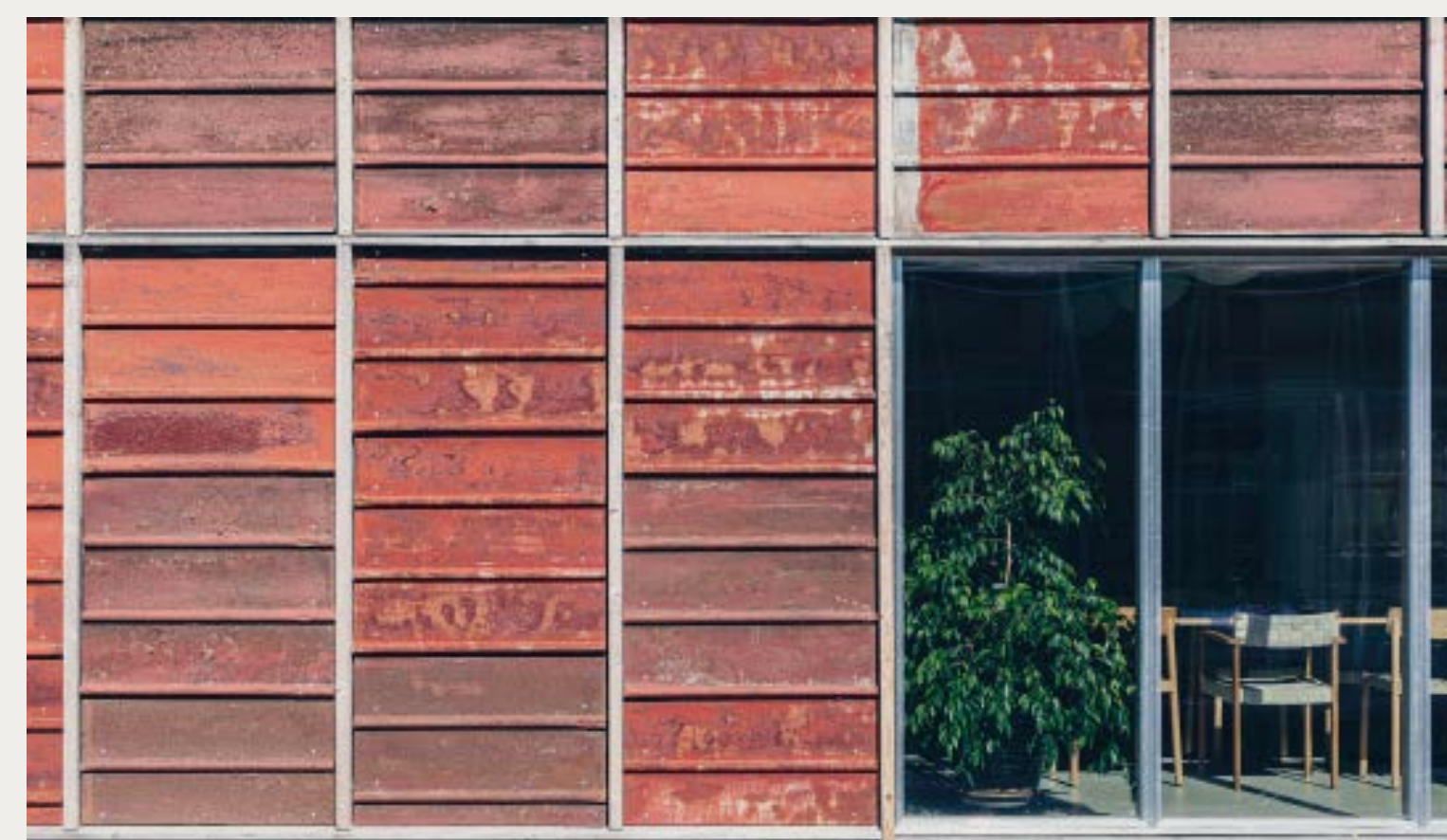
Det lykkes blandt andet, fordi de fysiske rammer understøtter en bred variation af aktiviteter og møder mellem mennesker. Rammerne inviterer til både planlagte og uformelle møder og aktiviteter. Dette skaber fællesskab i forskellig skala, både når det kommer til størrelse, men også dybde og graden af forpligtelse overfor hinanden. Variationen i fællesskabet bidrager til, at forskellige mennesker med forskellige behov for fællesskab kan trives i Balancen.

> reuse and patination
> contrast in colour and texture

Lokalcenter i Ishøj

Projektnavn: Lokalcenter i Vejleåparken

Kategori: Beboerhus og erhvervslokaler

Bygherre: AAB afd. 55

Beliggenhed: Ishøj boulevard

Bruttoareal: ca 4500 m²

År: 2024 - 2028

Status: pågående

AAB afd. 55, Vejleåparken / 2024-2028

Lokalcenter Vejleåparken /

i midten af en superstruktur

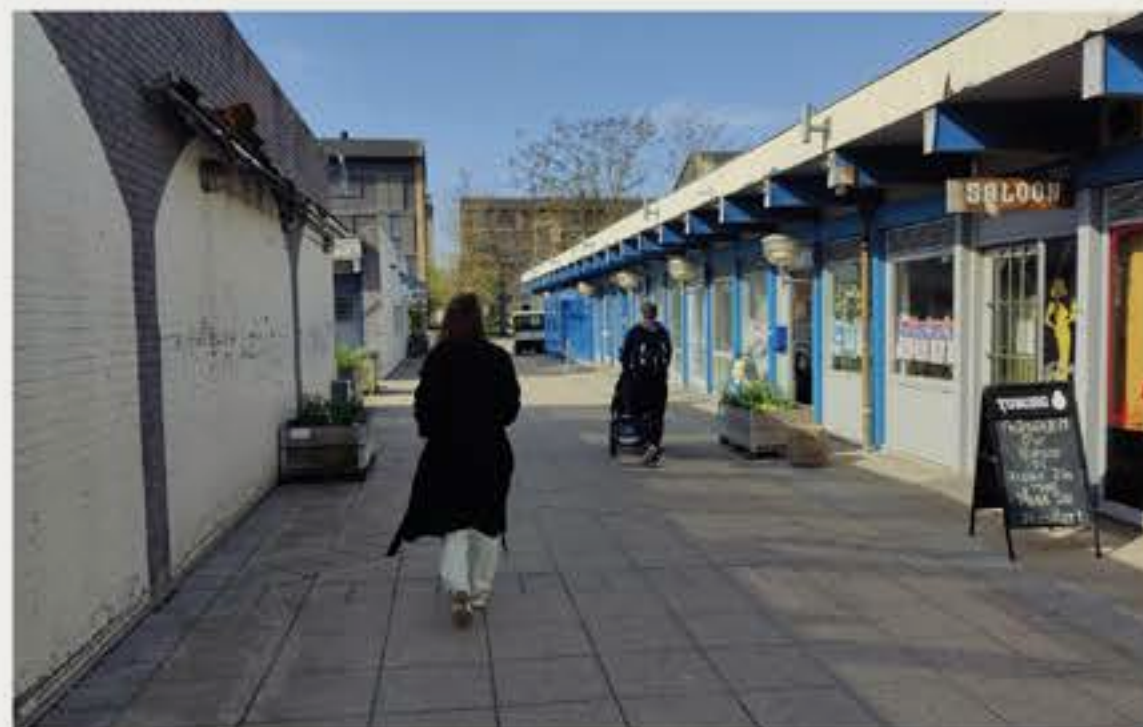

Lokalcenter / Hovedgreb

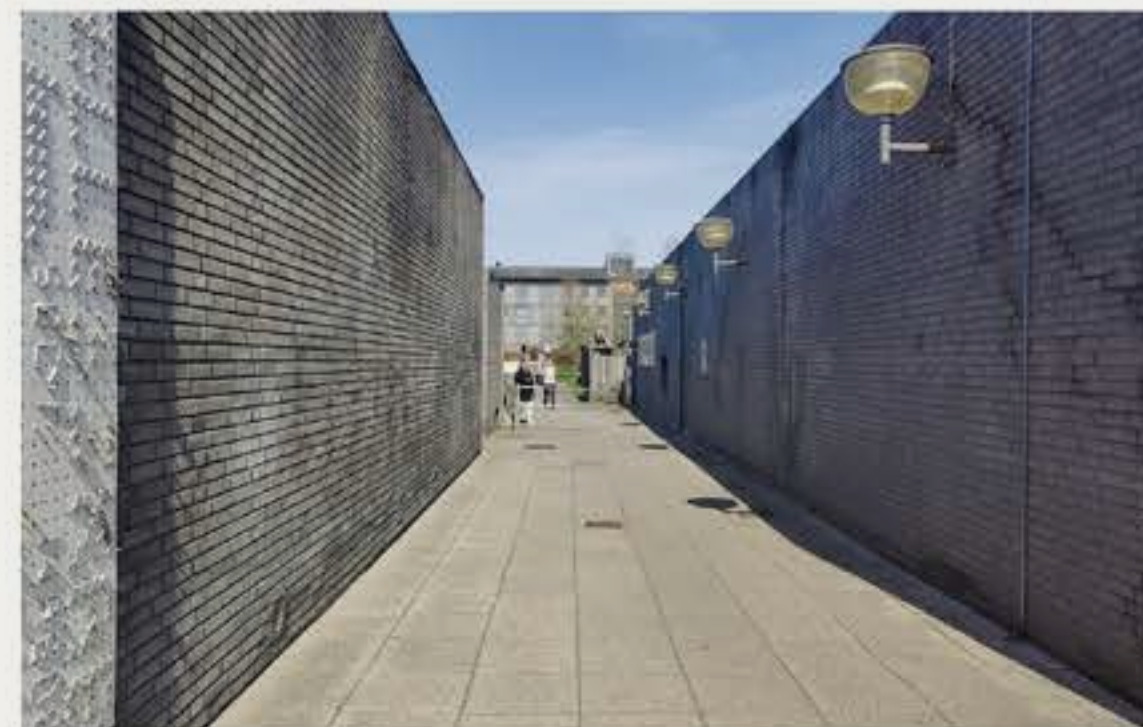
oprydning i strukturen - ingen gyder!

Flere steder omkring lokalcenteret er der smalle passager med gydekarakter, der gør flere beboergrupper i området føles utrygge.

I forbindelse med hovedgrebet om at samle lokalcenterets 7 bygninger til 3 mere tydelige og overskuelige bygninger, er der også et fokus på at øge bredden på stræderne. Ved at øge bredden på strædet og tilføje aktive åbne facade, forventes at opnå bedre oversigt, forudsigelighed og "øjne på gaden", der kan sikre en større tryghed omkring lokalcenteret.

A) Stræde foran bodega, smalt og opleves utrygt

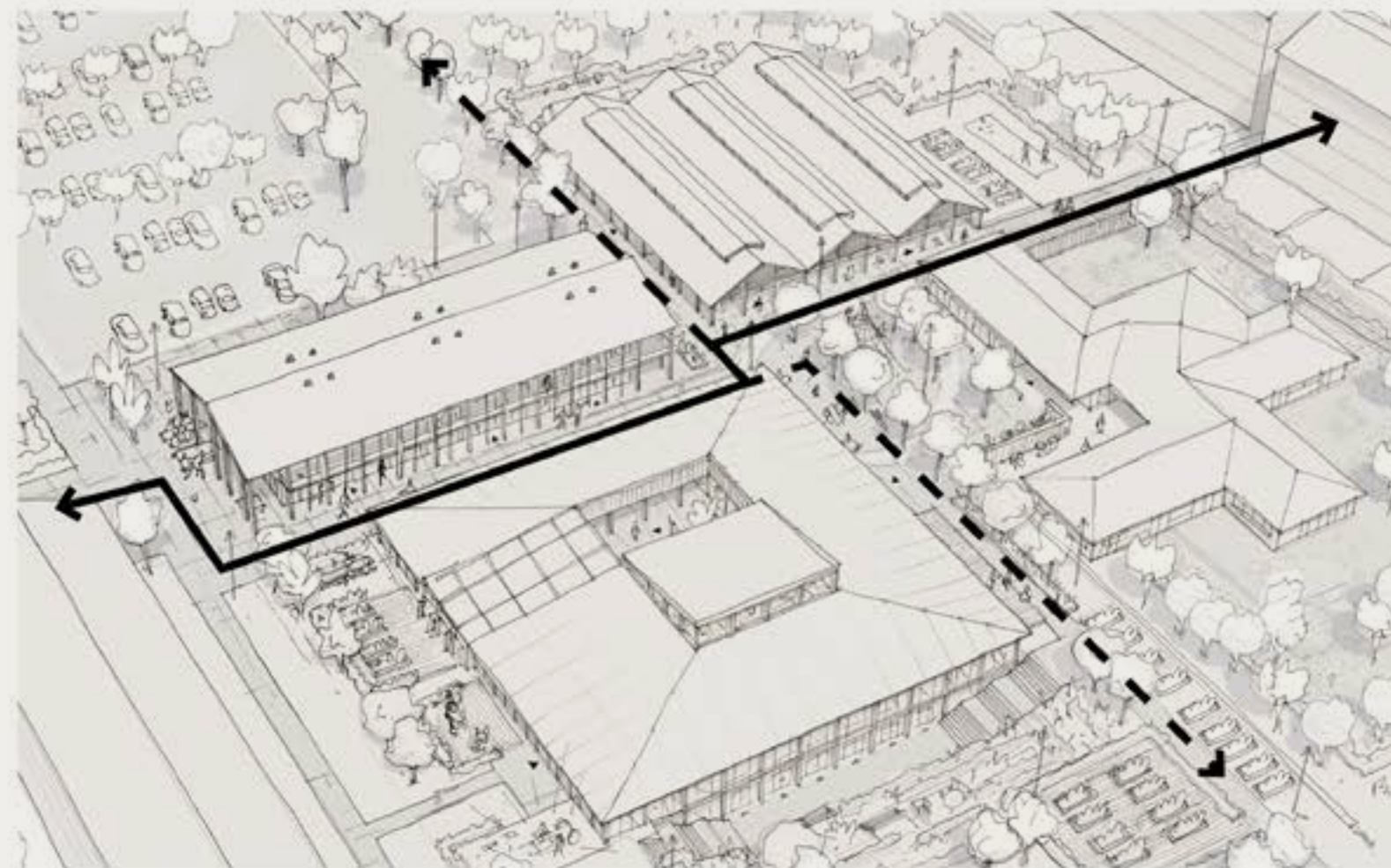
B) Stræde mellem købmand og erhvervs-længe, smalt og opleves utrygt

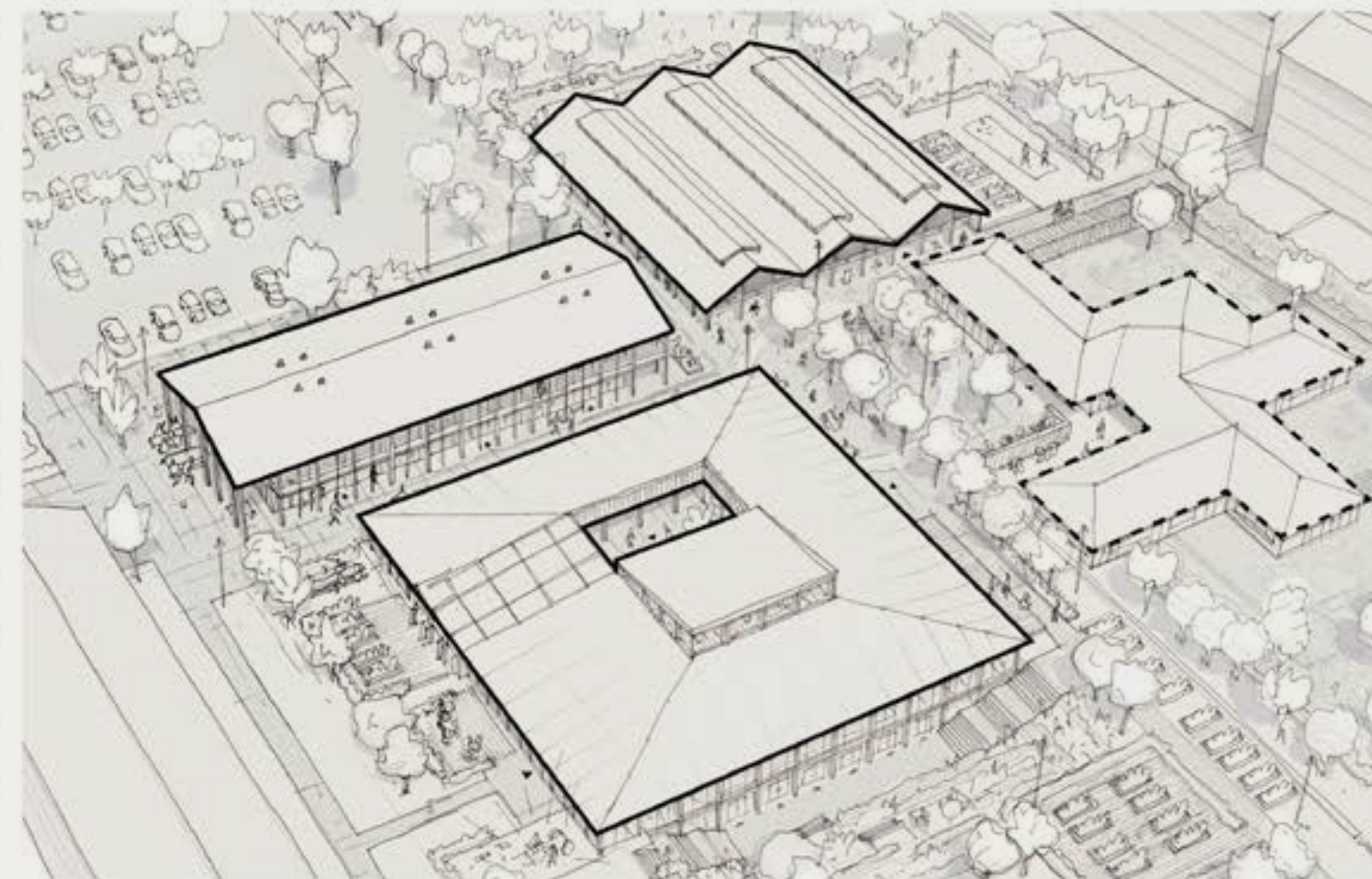
C) Stræde mellem børnehave og sal, smalt og opleves utrygt

Lokalcenter / Hovedgreb

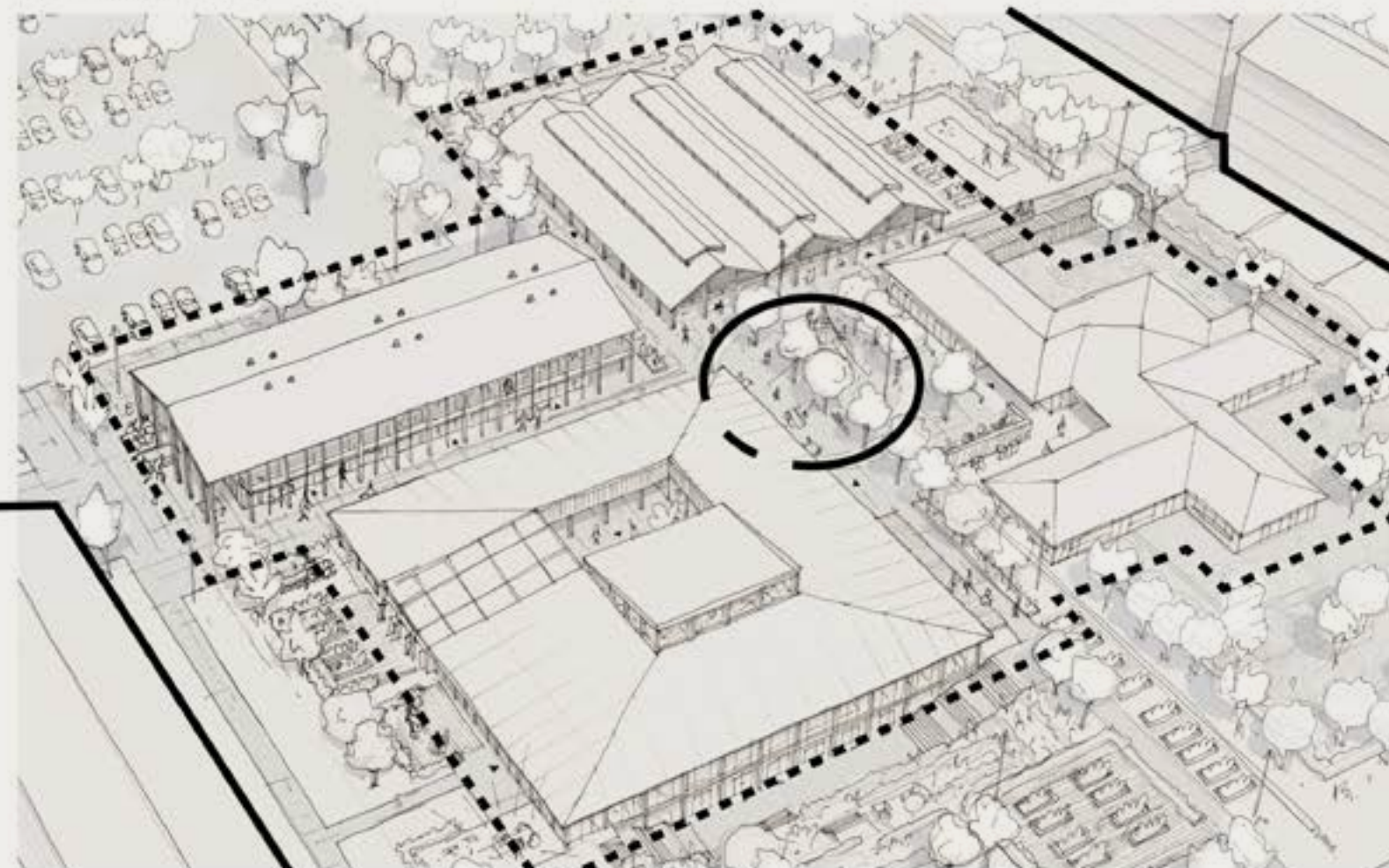
1. Krydsningen

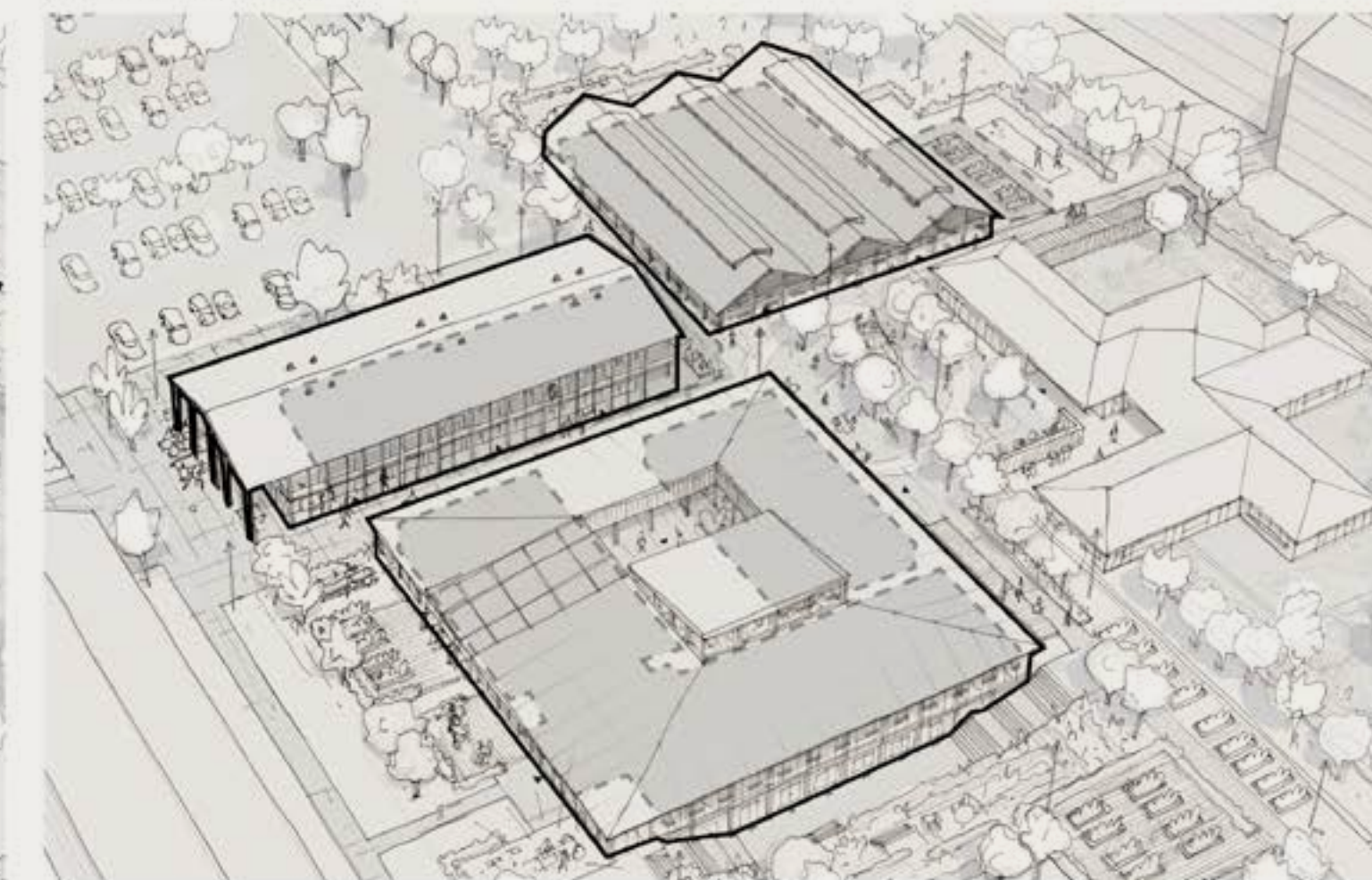
2. Forenkling

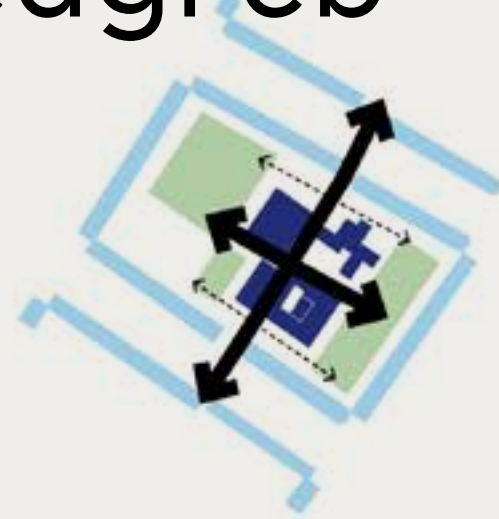
3. Sammenhæng

4. Transformation

Lokalcenter / Hovedgreb

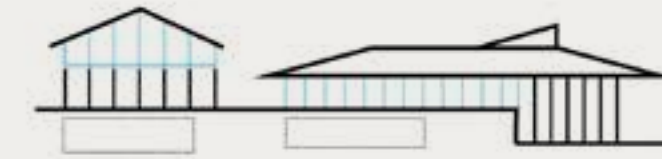
1_Krydsningen

2_Forenkling

3_Sammenhæng

4_Transformation

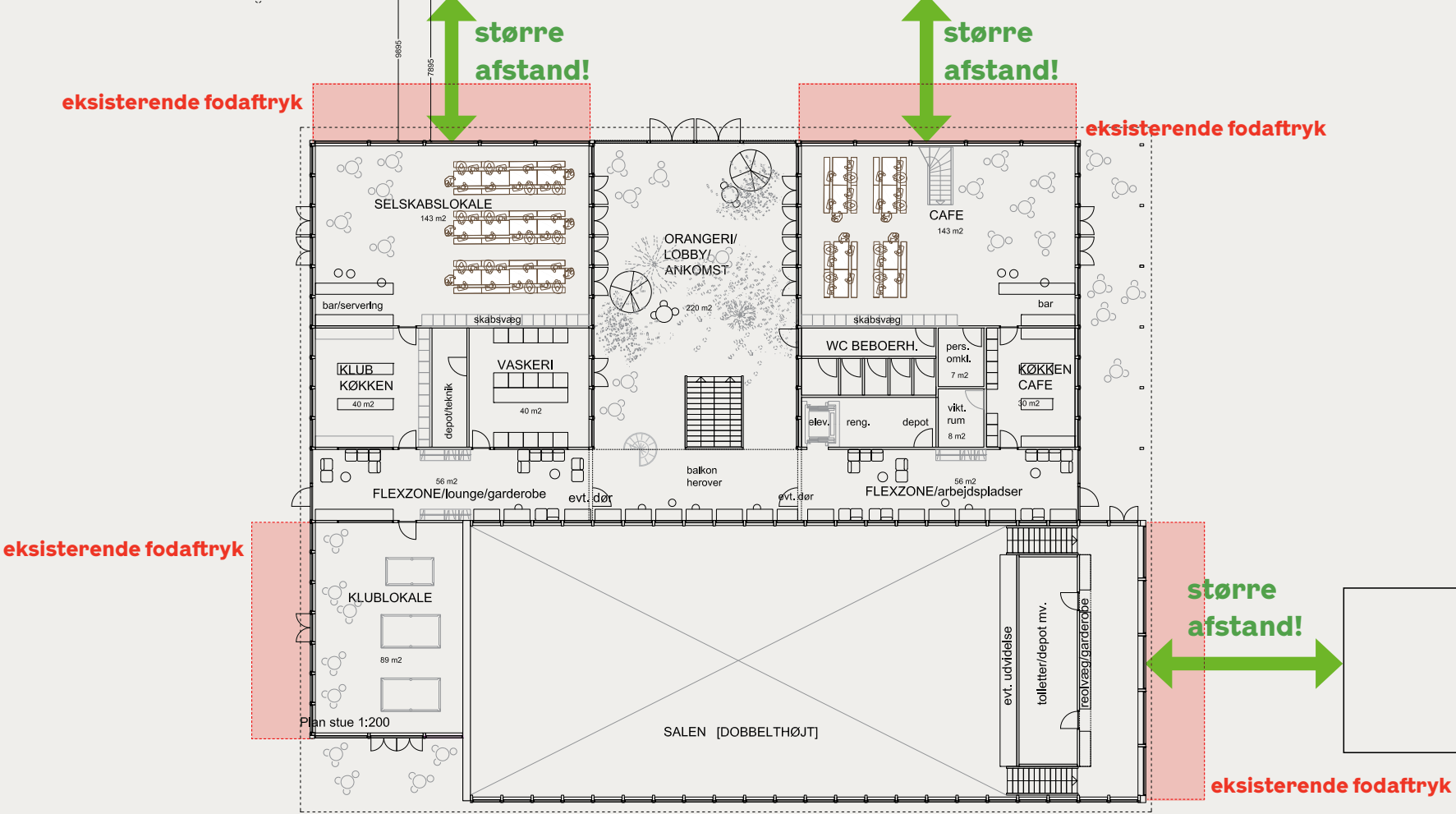
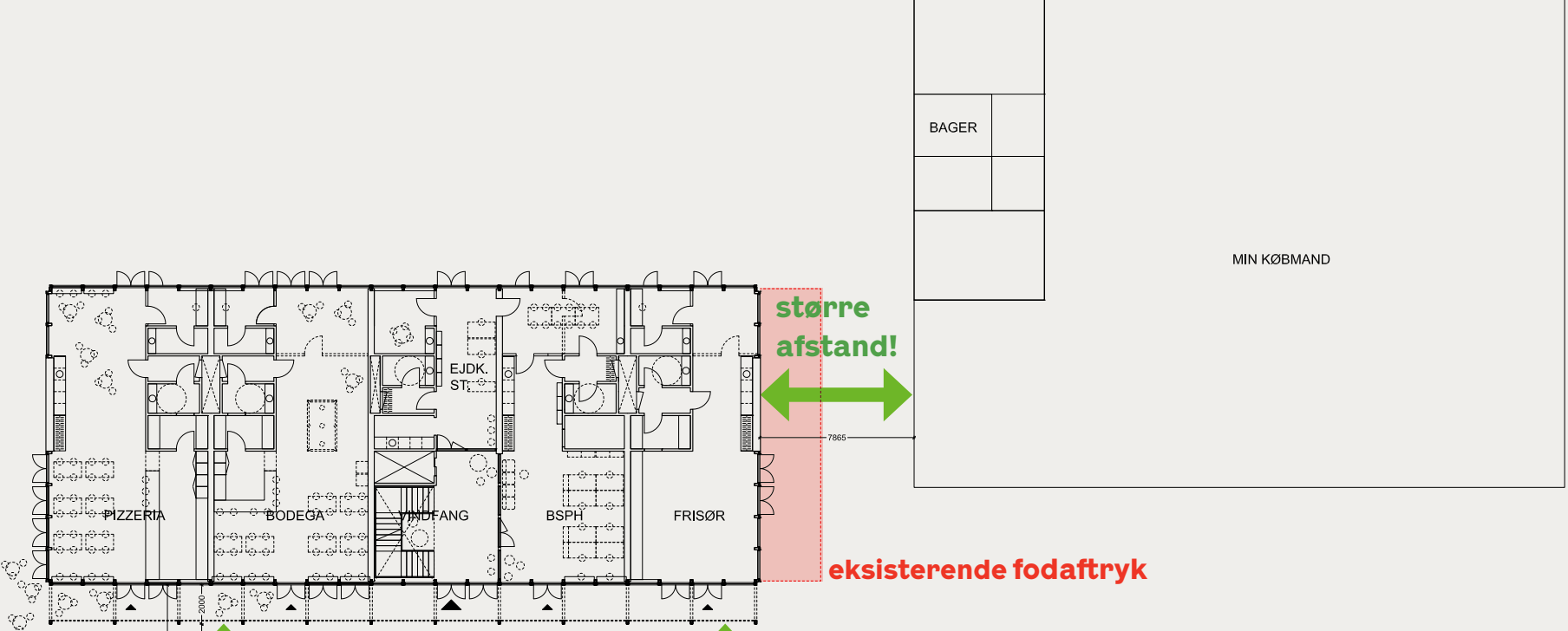
- Lokalcentret skal være et åbent, indbydende og trygt sted.
- Beboerhuset skal rumme aktiviteter for alle Vejleåparkens beboere - på tværs af alder og baggrund.
- Udearealerne skal være grønne, farverige og indbyde til aktivitet og ophold.
- Funktioner og aktiviteter i lokalcentret skal være synlige, tilgængelige og inspirere til engagement.
- Beboerhusets café skal fungere som hjertet og samlingspunktet i lokalcentret.

Lokalcenter / Hovedgreb

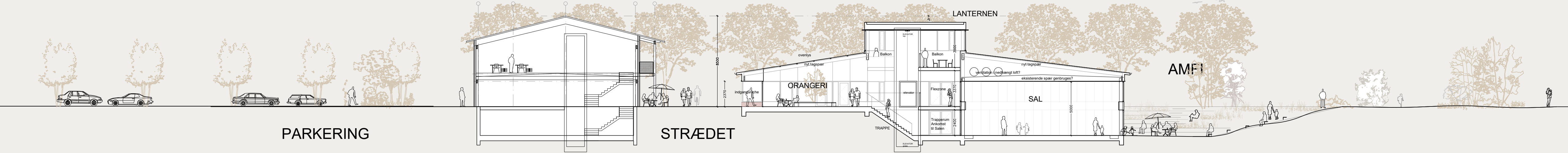

Lokalcenter / Hovedgreb

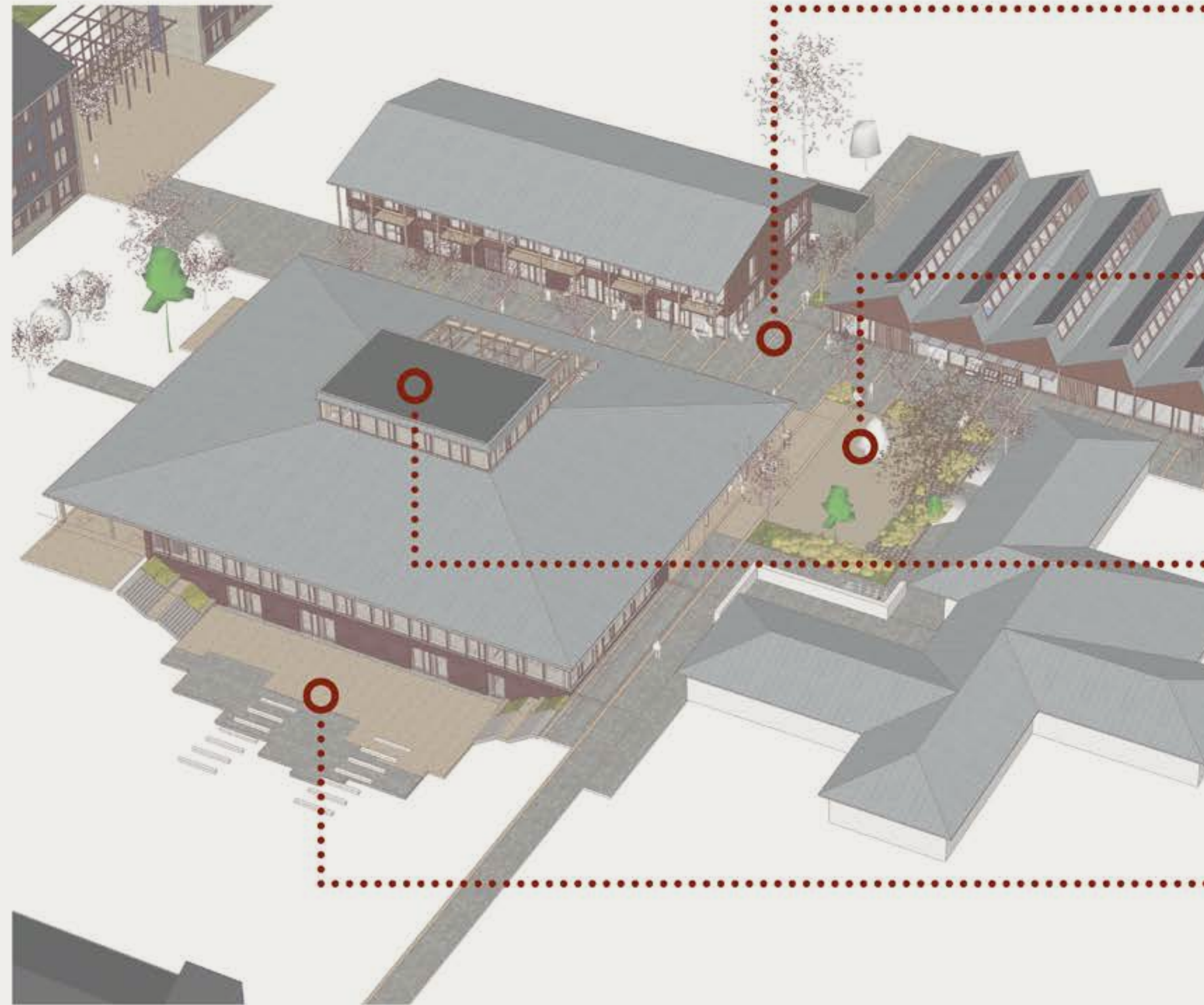
EHVERVSLÆNGEN

BEBOERHUSET

Fra diffuse mellemrum til byrum

Fire byrum, der løfter hele kvarteret

Strædet med løvtag og opholdszoner

Strædet er kantet med store træer, der danner naturlige opholdszoner under deres løvtag. Små bænke og siddepladser skaber plads til ro og samtale. Det grønne strøg fungerer som en levende forbindelse mellem forskellige områder, hvor man kan bevæge sig i et trygt og behageligt miljø med skyggefulde pauser. Den øgede bredde fra gyde til stræde giver en mere åben og indbydende atmosfære.

Bytorvet med legeplads

Bytorvet er hjertet i byen og rummer nu også en legeplads, der tiltrækker både børn og voksne. Torvet fungerer som et fleksibelt fællesrum, hvor børn kan lege, mens forældre og naboer mødes og sludrer. Her arrangeres markedsdage, byfester og spontane ophold, hvilket skaber liv og samhørighed på tværs af aldersgrupper. Facaderne og byrummet spiller sammen, så bygningernes facader mødes og danner et fælles rum, hvor folk fra hele bydelen kan samles.

Det overdækkede orangeri

Et overdækket orangeri giver mulighed for byliv hele året, da det skaber et beskyttet rum, hvor beboere og besøgende kan samles, uanset vejret. Den lyse og luftige atmosfære, der opstår gennem de store glasvinduer, bringer naturen tættere på bylivet, samtidig med at det giver ly mod vind og regn. Om vinteren fungerer orangeriet som et varmt og indbydende fristed, mens det om sommeren åbner op for en forfriskende forbindelse til det udendørs. og sikrer at bylivet kan blomstre året rundt.

Det grønne amfiteater

Ved gymnastiksalen skaber et grønt amfiteater en multifunktionel plads, hvor området kan samles til udendørs undervisning, forestillinger eller aftenarrangementer. Den terrasserede opbygning inviterer både til ophold og aktivitet og fungerer som en naturlig udvidelse af de indendørs faciliteter.

Et sted at kalde hjem

Når bygninger renoveres, hvorfor er det så vigtigt også at opgradere udearealerne?

Når mennesker fortæller om, hvor de stammer fra, handler deres fortællinger ofte om de fællesarealer, de har oplevet og delt med andre. Udearealerne er det sted, hvor vi mødes, skaber relationer og knytter os til et område. Derfor formes et områdes identitet ikke kun inde i bygningerne, men i høj grad også udenfor. Det er her de uplanlagte og overraskende møder opstår.

Citater fra "Resultater fra inddragelsesforløb"

Mere blå time end ulvetime

Rammenerne til en hverdagsby med kvalitet

Proportioner

Alle udeområder har fået en størrelse, som føles tryk. Ingen steder er for smalle eller for store, som det føles udoverskueligt at træde ind på.

Taktilitet

Belægning og beplantning sørger for at farten på stræder og pladser er stille og rolig

Diversitet

Områder indrettet til aktiviteter for mange aldersgrupper

Skala

Træer i byrummene skaber transparante opdelinger som gør det nemmere at sætte sig på bænke fordi træerne jo allerede er der. Terrænforskellev danne steder som er afgrænsede uden at lukke om sig selv

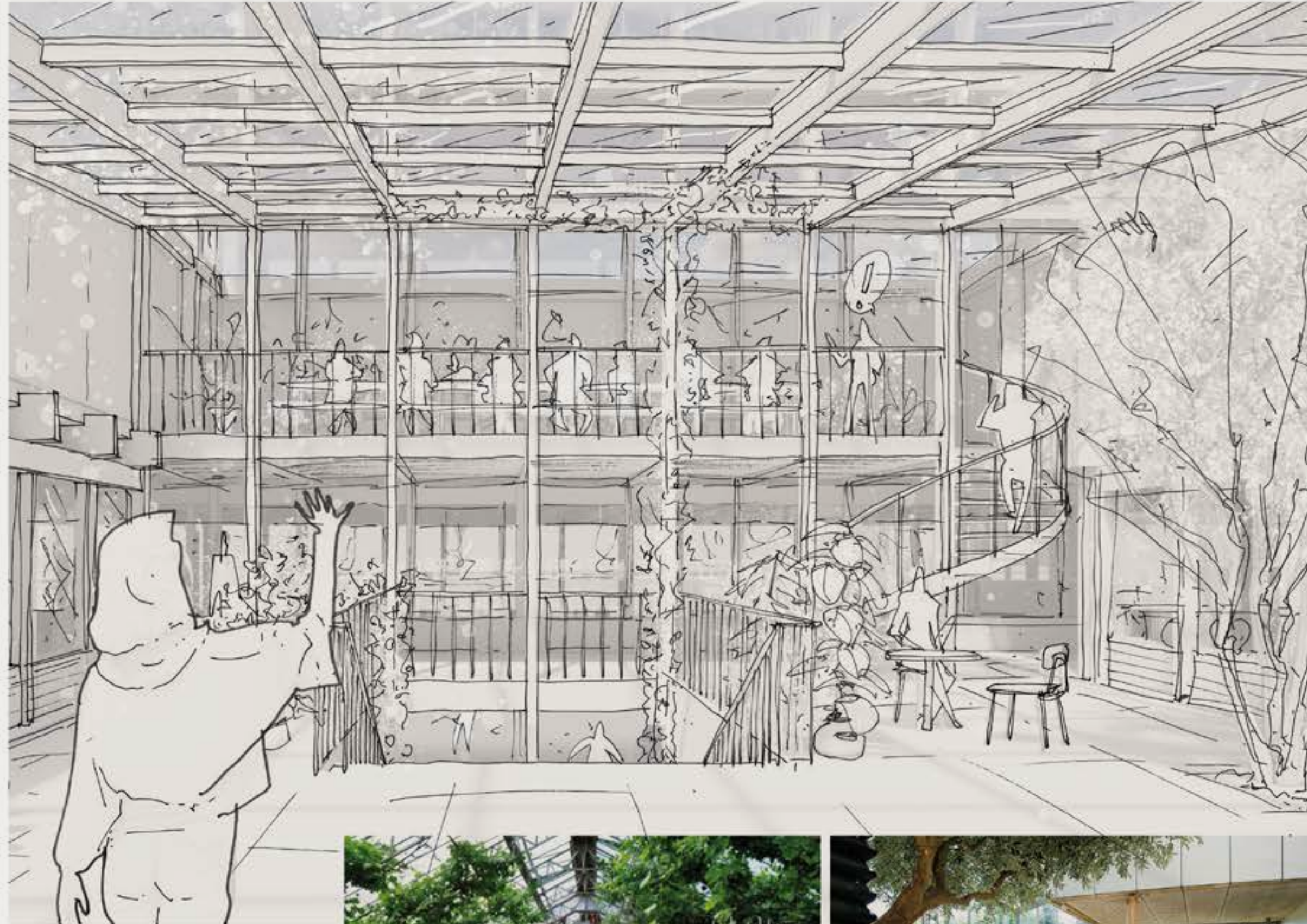
Transperans

De åbne facade kaster lys ud på pladser og stræder. Om aftenen vil lyset fra bygningerne fungere som store lanterner; hvor dem der går aftentur kan se ind i alle de aktiviteter som foregår indenfor.

Beboerhus

Orangeri

Referencer Orangeri

Beboerhus

Orangeri

3 tanker for jeres fortsatte arbejde

1. Stedsspæcifik tilgang sikrer identitet & egenart,

At forelske sig i det givne - vi skal bygge videre på det der findes - med det vi har. En stedsspæcifik tilgang vil styrke projektets identitet og lokale forankring.

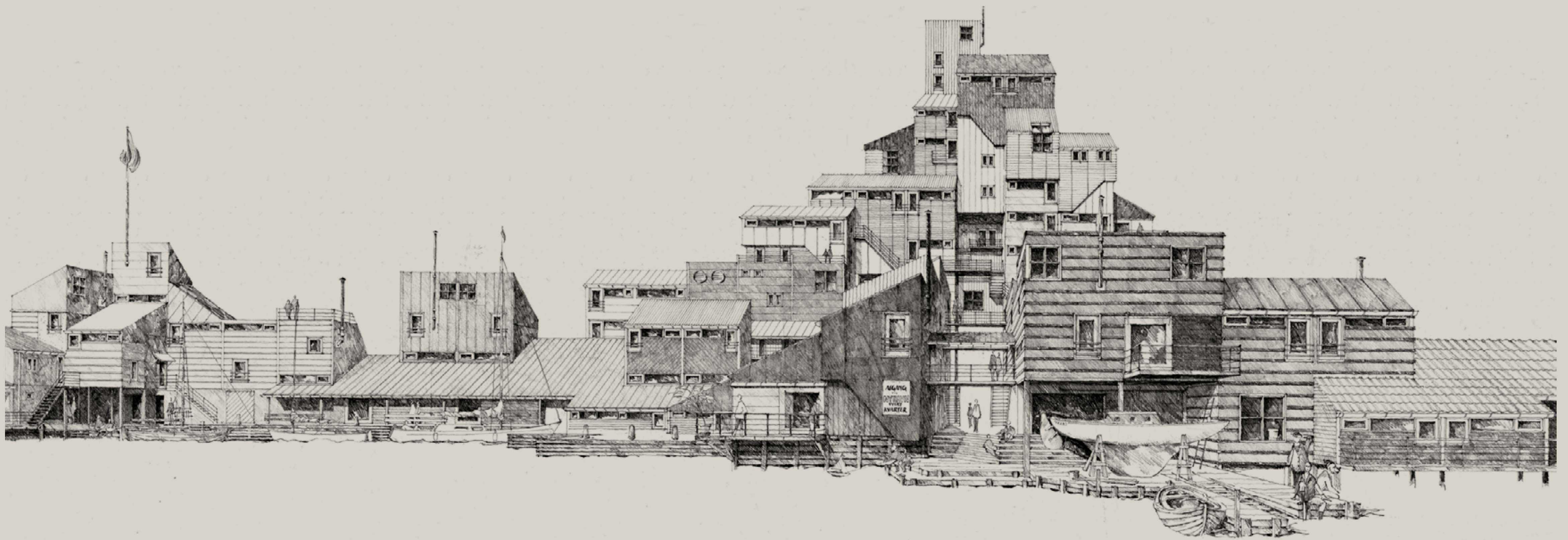
2. Prioritere rum for fællesskabet,

Vi skal dele det bedste vi har - ikke det der bliver til overs. Rum for fællesskabet skal være det værd, det skal give alle ejerskab over / den smukke udsigt/den fantastiske tageterrasse/ bylivet /haverummet/adgang til vandet..

3. Kuratere hverdagsmøder,

Strukturere adgangsled og skab tydelige hierarkier mellem offentlige og private rum. Fællesskabet opstår i hverdagsmøder.

Tack för ordet!

"IDEAL COHOUSING HABOUR" - Utopienshavn 1989